

La gestió de les forests dels pobles

.....

Carles B. Gorbs
Olga Prat

© 2023 Carles B. Gorbs – Olga Prat

© 2023 Narcís Ribes (escrit *Principis de gestió de les forests*)

© 2023 ELFOCAT, Associació d'Entitats Locals Propietàries Forestals de Catalunya – Montferrer i Castelló (Alt Urgell)

© 2023 Dolors Gibert (fotografia)

Coordinació editorial: Carles B. Gorbs

Coordinació general: Narcís Ribes

Disseny i maquetació: Martí Riu

Correcció: Violeta Roca

Producció editorial: Gorbs Comunicació i Edicions SL

ISBN: 978-84-125293-7-1

Dipòsit legal: GI 798-2024

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra i les seves imatges només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Us podeu adreçar a Cedro (www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment o imatges d'aquesta obra.

Per a l'elaboració dels continguts, s'ha comptat amb el suport de:

Per a l'edició, s'ha comptat amb el suport de:

IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entath Desvolopament
e era Promocion deth Naut Pirenèu e Aran

I amb la col·laboració de:

**Diputació
Barcelona**

Diputació de Girona
221 municipis

Diputació de Lleida

Índex

Introducció

1. Les forests dels pobles i la seva gestió

Quines són les forests dels pobles?

Les múltiples funcions del bosc

Principis de gestió de les forests

Qui gestiona les forests dels pobles?

2. La planificació de les forests dels pobles

Les forests dels pobles i els documents tècnics de planificació forestal

3. La definició de la propietat

El registre de la propietat

La delimitació

4. La funció productiva

Plans d'aprofitaments i millores

La subhasta: el procediment

L'aprofitament de fusta, llenya i altres productes principals

L'aprofitament per a pastures

Altres aprofitaments

La certificació forestal

5	5. La funció social	61
	Els usos socials i recreatius de les forests dels pobles	62
7	La regulació de l'accés al medi natural	63
8		
18	6. La funció protectora	65
22	Els espais de protecció especial i altres zones singulars protegides	66
29		
	7. L'associacionisme	77
33	ELFOCAT	78
34	FECOF	81
41	8. Els nous reptes	83
42	El canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat i altres riscos	84
42	La gestió dels riscos naturals o antròpics: els incendis forestals i d'altres	86
	La viabilitat econòmica	94
45	La gestió integrada: conservar i aprofitar	96
46	La percepció del bosc	98
47		
48		
53		
55		
60		

www.elfocat.cat

Introducció

CATALUNYA, PAÍS DE BOSCOS

Vivim en un país, Catalunya, ple de boscos. Més de la meitat de la seva superfície, un 60%, està ocupada per terrenys forestals de diferents tipus, sobretot boscos. A més, quasi una de cada cinc hectàrees forestals és de propietat municipal (més del 20% dels terrenys forestals són de propietat dels ens locals).

Efectivament, prop de 200 municipis disposen d'importants propietats forestals locals, amb una mitjana de 1.800 ha de superfície, de manera que aquests boscos són la principal infraestructura territorial dels corresponents municipis.

De ben segur que hi hem passejat i n'hem gaudit, d'aquests entorns, però... què en sabem, d'aquests boscos? Qui els gestiona i com? Com s'aprofiten, quins usos en podem fer i quins beneficis ens comporten? Per què és important per a nosaltres, conèixer-los i preservar-los?

Fem un viatge per les forests comunals, descobrint-ne les característiques i l'essència de la seva protecció, usos i manteniment.

Capítol 1

.....

Les forests
dels pobles
i la seva gestió

1. Les forests dels pobles i la seva gestió

QUINES SÓN LES FORESTS DELS POBLES?

Els terrenys forestals i la propietat a Catalunya

Segons l'Observatori Forestal Català, «els boscos són uns ecosistemes complexos i rics que cobreixen grans àrees de la terra i funcionen com a hàbitat d'animals, moduladors de fluxos hidrològics i conservadors del sòl, i constitueixen un dels aspectes més importants de la biosfera de la Terra».

QUÈ EN DIU, LA LLEI

A Catalunya, per terreny forestal s'entenen:

- Els sòls rústics poblats d'espècies arbòries o arbustives, de matolls i d'herbes.
- Els erms situats en els límits dels boscos que siguin necessaris per a la protecció d'aquests.
- Els erms que, per llurs característiques, siguin adequats per a l'aforestació o la reforestació.
- Els prats de regeneració natural, els aiguamolls, els rasos poblats anteriorment i transformats sense l'autorització corresponent, i les pistes i camins forestals.
- Amb una durada mínima del torn de l'espècie, els terrenys agrícoles que circumstancialment són objecte d'explotació forestal amb espècies de creixement ràpid.

MÉS INFORMACIÓ:

Tipologia de boscos a Catalunya

Per accedir-hi cliqueu aquí

Llei 6/1988, de 30 de març:

Per accedir-hi cliqueu aquí

TERRENY FORESTAL I FOREST

Tot i que generalment parlem de boscos, cal tenir en compte que *terreny forestal* inclou la superfície arbrada i la superfície no arbrada formada per vegetació arbustiva, matollars i zones de pastures.

El terme *forest* (o *monts*) es refereix tant als terrenys arbrats com desarbrats, i equival al terme castellà *montes*.

La propietat forestal s'agrupa en:

- Forests privades
- Forests del pobles
- Forests públiques no locals (forests de la Generalitat i de l'Estat)

DADES:

CATALUNYA en hectàrees	ha	%
Superfície de Catalunya	3.209.456	100%
Superfície forestal total*	2.075.608	64,6%
Superfície arbrada (bosc)	1.331.906	41,5%
Altres terrenys forestals	743.702	23,2%

Superfície forestal total: 2.075.608 ha

Superfície forestal privada: 1.569.467 ha 75,6%
Superfície de les forests dels pobles: 412.497 ha 19,9%
Superfície forests públiques de la Generalitat i l'Estat: 93.644 ha 4,5%

*Elaboració pròpia a partir de les dades del document «Estructura de la propietat forestal a Catalunya. Anàlisi de dades Cadastral», del Centre Propietat Forestal, i de les dades de l'Observatori Forestal Català.

www.observatoriforestal.cat/resum-del-sector/

La titularitat dels boscos: l'origen i el marc legal

Des del període romà –quan la major part de la superfície forestal pertanyia a l'Imperi– fins a l'aparició del vassallatge i el feudalisme de l'època medieval –amb el domini d'un senyor o de l'Església–, la titularitat dels drets i/o de la propietat dels boscos ha viscut diverses etapes. En èpoques recents, però, el fet més significatiu va ser el procés de desamortització de principis del segle XIX, quan moltes de les forests que estaven en mans de l'Estat, l'Església, els municipis, comunitats i estaments públics van passar a mans de particulars.

L'any 1983, l'aparició de la primera Llei forestal i la posterior creació del Catàleg de forests d'utilitat pública (CUP) van alliberar de la desamortització moltes forests catalanes, atès el seu paper protector de control de l'erosió i/o pel seu caràcter de boscos productius de fusta.

L'any 1988, Catalunya va ser la primera comunitat autònoma a redactar una Llei forestal pròpia. En el capítol II es fa esment a elements innovadors com el reconeixement de les competències dels ajuntaments en la gestió dels boscos d'utilitat pública de la seva propietat, tot i que se'n reserva el control a l'Administració. També preveu que aquesta gestió la pugui fer l'Administració mateixa si se n'estableix el conveni de gestió corresponent.

Per tant, no tots els boscos públics són d'utilitat pública. Perquè un bosc pugui ser declarat d'utilitat pública i ser inclòs al CUP ha de complir, segons la legislació, algun dels requisits següents:

- ➔ Estar situat a les capçaleres de les xarxes hidrogràfiques, ribes de rius, rieres i torrents.
- ➔ Estar pròxim a poblacions, la funció del qual respon a criteris d'esbarjo i de protecció del paisatge.
- ➔ Ésser essencial per a la protecció del sòl enfront de processos d'erosió, evitant-la o reduint allaus, riades i inundacions, i defensant poblacions, cultius i infraestructures.
- ➔ Contribuir a la conservació de la diversitat biològica o formar part d'espais naturals protegits.

Aquesta qualificació atorga als boscos la naturalesa jurídica de domini públic: passen a ser inalienables, imprescriptibles i inembargables i no estan subjectes a cap tribut que en gravi la titularitat; així, es podran autoritzar o declarar com a incompatibles concessions de servituds i drets d'ocupació.

UNA MICA D'HISTÒRIA...

El procés de desamortització i la creació del Catàleg de boscos d'utilitat pública (CUP)

L'amortització o dedicació de béns a una institució, comunitat o llinatge de manera que es mantingués inalienable al llarg del temps es va iniciar principalment amb la Reconquesta, al segle VIII. Amb el pas del temps també es van considerar amortitzats els terrenys que la Corona i els nobles van anar cedint als ajuntaments i les comunitats de veïns amb la finalitat d'assegurar el seu assentament a les zones reconquistades. A través de les cessions, herències i donacions, també l'Església acumulava grans propietats, i a finals del segle XVII quasi dues terceres parts de les propietats d'Espanya estaven amortitzades.

Durant el segle XVIII polítics de la Il·lustració van començar a denunciar l'existència d'aquestes propietats que consideraven en «manos muertas», a l'estar infrautilitzades i alterar el mercat de transmissions. La seva venda per part dels diferents governs va ser motivada, principalment, com una manera d'habilitar fons i fer front a les despeses de la guerra contra el carlisme. La desamortització eclesiàstica més extensa fou la promoguda pel ministre Mendizábal. Tot just finalitzada, l'any 1855 s'aprovava la Ley General de Desamortización, anomenada «Ley Madoz» pel polític que la va promoure. En total es calcula que 7 milions d'hectàrees van passar a mans privades.

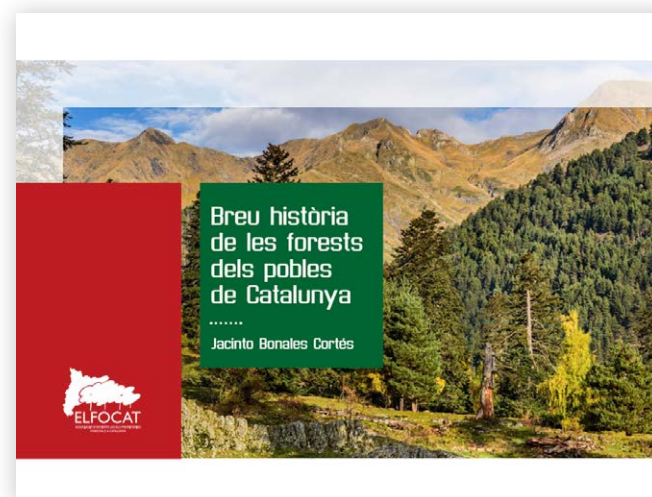
Les conseqüències sovint no van ser les desitjades i la compra dels terrenys per part de la burgesia, especuladors i persones influents no va permetre l'accés a la propietat dels cultivadors assalariats, ni els llocs de feina i desenvolupament previstos. Els boscos van passar de pertànyer a uns amos que els aprofitaven amb mesura a uns nous propietaris que pretenien obtenir-ne beneficis ràpids per compensar les despeses de la compra dels terrenys. Va ser un temps d'extenses tallades, de l'expansió dels ramats en antigues zones densament arbrades, i de limitacions en l'accés dels recursos dels quals depenien moltes comunitats rurals.

Davant d'això, l'aleshores creada Junta Facultativa de Ingenieros de Montes va redactar un informe sobre les forests propietat de corporacions públiques que havien de quedar excloses del procés de desamortització atès el seu alt valor. Aquest informe va donar lloc a l'establiment del Catàleg de forests d'utilitat pública, aprovat pel Reial decret de 22 de gener de 1862, i reformat l'any 1901. Actualment es considera un registre únic de caràcter administratiu en el qual s'inclouen totes les forests que hagin estat declarades d'utilitat pública, així com totes les actuacions que tinguin a veure amb el seu estat jurídic i patrimonial (atermenaments i fitacions, ocupacions, concessions i servituds, segregacions, permutes, etc.), i és l'eina més important de què disposa l'Administració forestal per garantir la conservació dels seus valors patrimonials.

Podeu consultar l'obra *Breu història de les forests dels pobles de Catalunya*, de Jacinto Bonales Cortés, editada per ELFOCAT. 2021.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Les forests dels pobles: els boscos de propietat local

Les forests dels pobles són els terrenys forestals de propietat dels ens locals, és a dir, dels ajuntaments, de les Entitats Municipals Descentralitzades (EMD, que corresponen a pobles que no són municipi propi però tenen reconeixement legal) i de les entitats locals supramunicipals (consells comarcals, diputacions, mancomunitats...).

Les forests dels pobles representen prop d'un 20% dels terrenys forestals de Catalunya.

Cal distingir entre terrenys forestals i boscos, ja que els terrenys forestals comprenen, a més dels boscos, zones de pastura i tota la resta de terrenys rústics no agrícoles (tarteres, erms, zones de matoll...). Per altra banda, quan ens referim a una porció de terrenys forestals que forma una unitat històrica de gestió o una finca determinada, sobretot de caràcter històric, parlem de forest.

Els boscos dels pobles representen una cinquena part dels boscos del país, però en algunes comarques, especialment a les zones de muntanya, la seva proporció és molt elevada i engloba la quasi totalitat dels terrenys forestals. Precisament per raons històriques, els boscos dels pobles es troben majoritàriament en zones de muntanya i a les capçaleres de les conques dels principals rius de Catalunya.

Els terrenys forestals comprenen, a més dels boscos, zones de pastura i tota la resta de terrenys rústics no agrícoles.

Quines son els comarques amb més forests dels pobles?

COMARCA	ENTITATS LOCALS UP (ha)	GENERALITAT UP (ha)	RESTA DE SUP. FORESTAL (ha)	TOTAL (ha)
PALLARS SOBIRÀ	67.736	20.211	38.455	126.402
ALT URGELL	30.761	4.914	89.839	125.514
PALLARS JUSSÀ	29.563	9.437	69.418	108.418
BERGUEDÀ	16.073	3.442	77.204	96.719
NOGUERA	8.936	4.216	83.499	96.651
RIPOLLÈS	19.001	6.000	59.232	84.233
SOLSONÈS	4.296	0	68.861	73.157
VAL D'ARAN	57.725	0	1.989	59.714
VALLÈS ORIENTAL	1.506	255	55.200	56.961
RIBERA D'EBRE	6.383	975	43.645	51.003
BAIX EBRE	11.522	8.349	25.560	45.431
CERDANYA	24.623	663	16.692	41.978
TERRA ALTA	10.959	0	29.151	40.110
ALTA RIBAGORÇA	14.988	13.432	11.082	39.502
BAIX EMPORDÀ	2.420	198	34.711	37.329
BAIX CAMP	3.828	562	30.442	34.832
VALLÈS OCCIDENTAL	1.360	79	31.967	33.406
BAIX LLOBREGAT	2.221	655	23.259	26.135
MONTSIÀ	4.822	8.742	12.425	25.989
BARCELONÈS	1.007	0	2.317	3.324

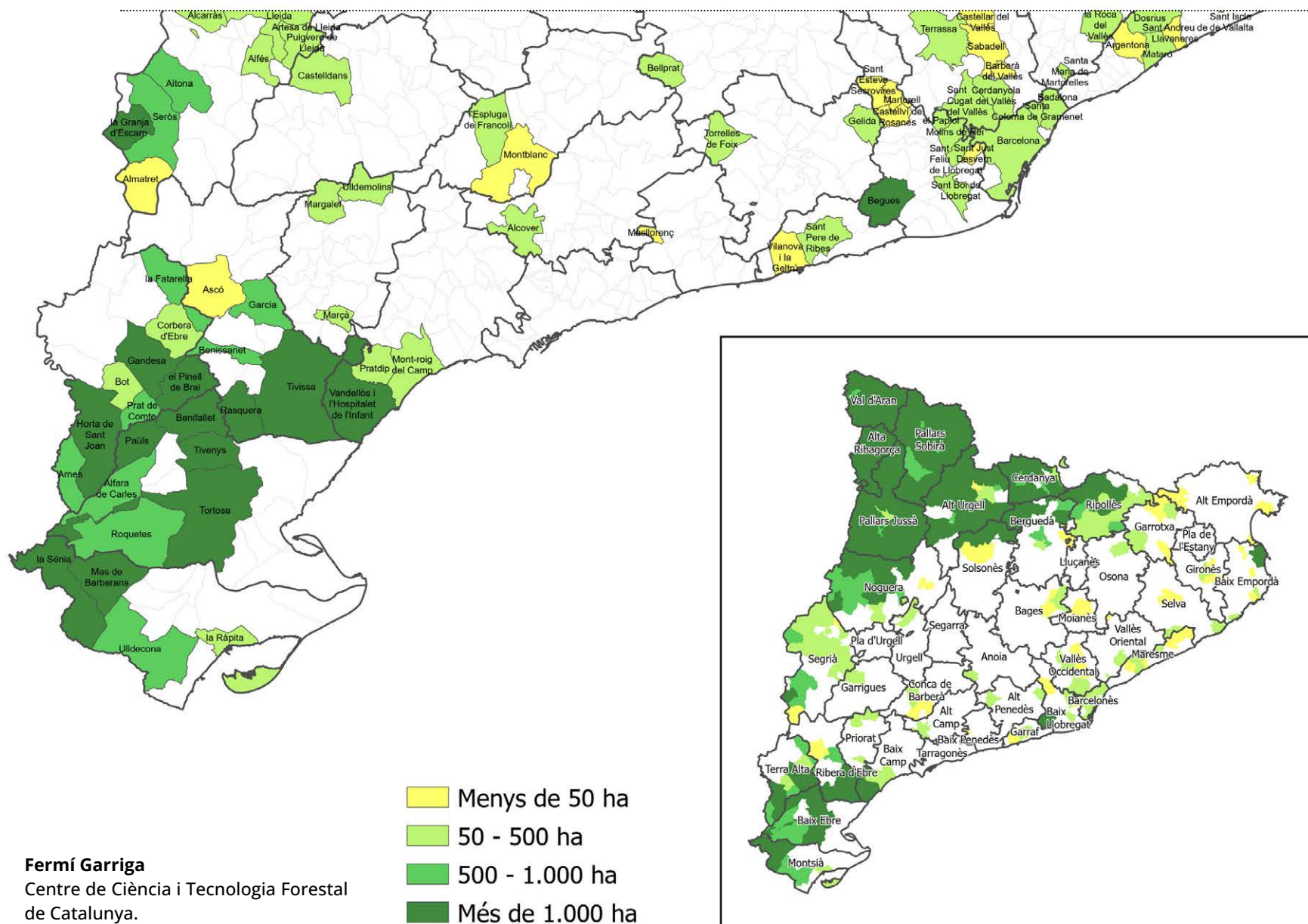

FONT:

Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat de Catalunya. (Any 2009).

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Classificació dels municipis segons les hectàrees forestals de propietat local

El municipi de Naut Aran, a la Vath d'Aran, és el propietari de la forest més gran de Catalunya (sense tenir en compte les forest de la Generalitat), que ocupa una extensió de 8.006 ha, i s'anomena Bandolèrs, Dossau, Beret, Ruda e Aiguamog.

Què caracteritza les forests dels pobles?

Com que les forests dels pobles estan distribuïdes pel conjunt del territori de Catalunya, la seva diversitat és molt elevada i inclouen tots els tipus de vegetació pròpia de les tres regions biogeogràfiques de Catalunya:

- la boreoalpina, on predominen els boscos de pi negre, les avetoses i els prats alpins.
- l'eurosiberiana, on trobem pinedes de pi roig, fagedes, rouredes.
- la mediterrània, amb alzinars, pinedes de pi blanc, màquies o matollars.

A banda, la vegetació de ribera pot ser-hi present en cada cas.

Alguns dels seus trets més característics són:

- **S'ubiquen normalment en zones de muntanya**, amb fortes pendents, exercint una funció protectora front l'erosió i limitant la mecanització dels treballs forestals.

- **Compten amb una elevada presència de pastures.** Com que majoritàriament es troben en zones de muntanya, aproximadament el 50% de la superfície forestal pública està ocupada per pastures, mentre que les espècies d'arbres predominants són el pi roig i el pi negre.

- **Tenen una superfície mitjana superior a la de la propietat privada.** La superfície mitjana dels boscos públics, d'aproximadament 560 ha, és molt superior a la dels boscos privats, que en cap cas supera les 30 ha.

- **Tenen bons creixements i estocs de fusta.** Acostumen a presentar uns volums de fusta i un estat de maduresa dels boscos superiors a la mitjana dels boscos privats, tot i que en alguns casos això és deu a la falta d'accessibilitat.

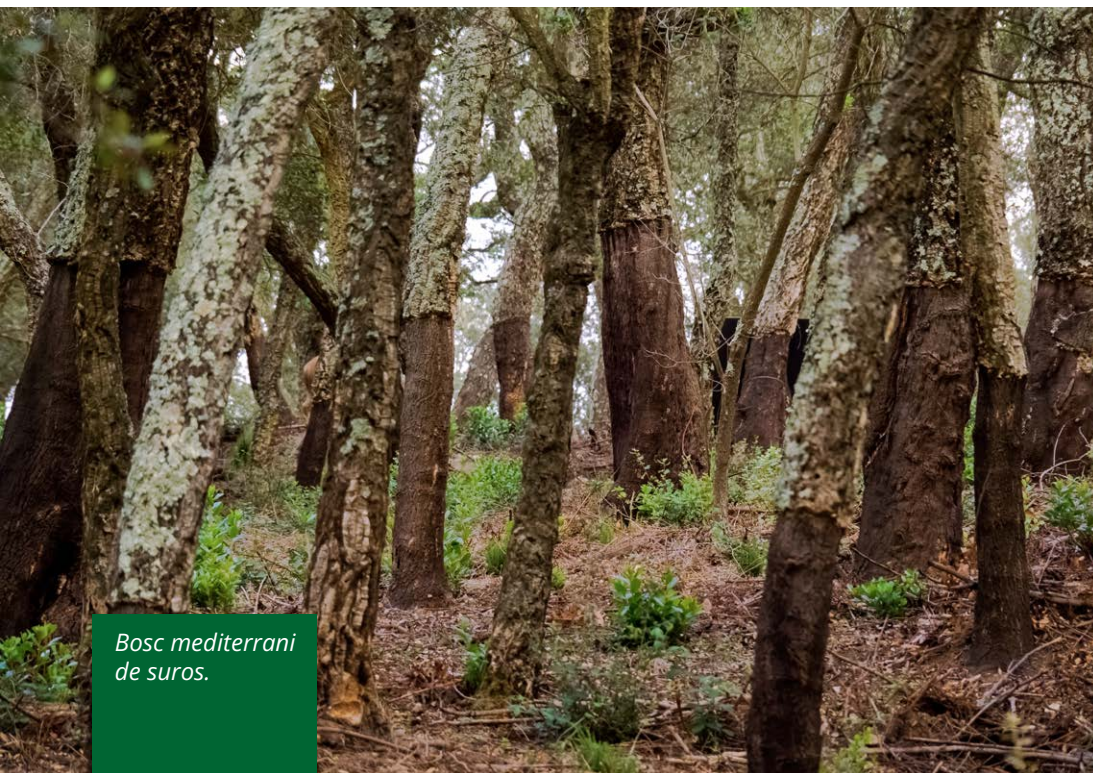
- **Estan catalogats d'utilitat pública.** Majoritàriament estan declarats d'utilitat pública per la seva funció de producció de béns (fusta i altres productes forestals), de protecció front als riscos naturals (control de l'erosió i de les esllavissades) i d'ús social i recreatiu.

- **Compten amb una elevada proporció d'espais amb figures de protecció.** El 32% dels boscos d'utilitat pública es troben en parcs naturals, i el 66% formen part de la Xarxa Natura 2000. A més, a les forests públiques tenen el seu hàbitat natural gran part de les espècies de fauna subalpina protegides o en perill d'extinció, com el gall fer o l'ós bru.

La multifuncionalitat és un dels seus trets més característics i ofereix un ampli ventall d'opcions per a convertir-los en una eina de desenvolupament local.

*Bosc de borealpina
d'avets.*

*Bosc mediterrani
de suros.*

*Bosc d'eurosiberiana
de fagedes.*

LES MÚLTIPLES FUNCIONS DEL BOSC

Els boscos, i els terrenys forestals en general, sempre han jugat un paper cabdal en el desenvolupament socioeconòmic de les societats, tant rurals com urbanes. Si no han estat font de rentes i productors de fusta, llenya... ho han estat com a reservori de terres per a l'agricultura, o el pasturatge del bestiar. D'altra banda, els límits dels boscos han avançat o retrocedit d'acord amb les necessitats que han sorgit en cada època.

Des d'un punt de vista simbòlic han tingut un paper rellevant en l'imaginari col·lectiu, i sembla clara l'estreta relació entre els espais forestals i la sensació de benestar i qualitat de vida. L'esbarjo, les passejades pel bosc o el gaudi d'un paisatge de boscos i muntanyes són vivències pràcticament presents en cadascú de nosaltres. Alhora, des de la perspectiva de l'ecosistema, els arbres, la coberta forestal i els boscos en general són importantíssims per a garantir la conservació del patrimoni natural: protegeixen els sòls de l'erosió, eviten l'acumulació de sediments als pantans, preveuen riudes, regulen l'aire atmosfèric i fixen CO₂ prevenint l'efecte hivernacle, són l'hàbitat de flora i fauna excepcionals (en alguns casos, en greu perill d'extinció), regulen el cicle hídric i mantenen els nivells freàtics de fonts i pous, prevenen les allaus i avingudes...

Amb relació als boscos d'utilitat pública, cal comentar que el 32% es troben en parcs naturals, i el 66% formen part de la Xarxa Natura 2000. A més, a les forests públiques tenen el seu hàbitat natural gran part de les espècies de fauna subalpina protegides o en perill d'extinció, com el gall fer. I són, alhora, una important font de rentes per als municipis de les comarques de muntanya.

Els beneficis econòmics i socials dels boscos són, per tant, molts i variats. Alguns des seus usos reverteixen directament sobre la propietat, com ara la fusta, les llenyes o la caça, amb preu de mercat. D'altres, com els turístics i recreatius, són font de rendes indirectes per als municipis, atès que atreuen visitants. Els itineraris temàtics, els safaris fotogràfics,

els bolets, els esports d'aventura... són exemples d'aquest ventall d'activitats que posen en valor els espais forestals i, de manera sostenible, impliquen noves oportunitats per al desenvolupament local. Alhora, el control de l'erosió dels boscos, per exemple, permet estalviar despesa en activitats de prevenció o restauració.

Així, la gestió sostenible d'aquestes forests ha de tenir en compte totes aquestes funcions (productiva, de serveis, de preservació...), partint de les particularitats de cada bosc.

En definitiva, els usos dels boscos es poden classificar en tres grans apartats:

➡ Funció productora

➡ Funció social

➡ Funció protectora

Tot i que sovint hi ha una funció que es desenvolupa més que la resta, en tots els casos es mantenen les tres funcions de forma simultània en major o menor intensitat, palesant el caràcter multifuncional dels espais forestals.

Els boscos poden ser una font de rendes, a través de la fusta, la caça... però també mitjançant activitats turístiques relacionades amb el lleure. També poden permetre importants estalvis en mesures contra l'erosió a zones de muntanya.

*Els boscos desenvolupen
diverses funcions
de forma simultània.*

EL BOSC DE PROPIETAT MUNICIPAL, LA INFRAESTRUCTURA VERDA DEL MUNICIPI:

- Font de recursos renovables (fusta, pastures, biomassa...).
- Creador d'activitat econòmica en els àmbits rurals: pastura, explotació forestal, agricultura, cacera, pesca...
- Lloc físic d'acolliment de molts serveis recreatius, culturals i d'educació ambiental rellevants per a la nostra societat.
- Suport estructural del paisatge i foment del turisme en zones rurals.
- Reservori de biodiversitat.
- Regulador del cicle de l'aigua i protector dels sòls.

LES SEVES FUNCIONS ES PODEN AGRUPAR EN:

Funcions ambientals. Alguns exemples:

- Fixació de carboni.
- Protecció de la biodiversitat.
- Regulació del cicle de l'aigua i conservació dels aqüífers.
- Protecció del sòl, control de l'erosió i prevenció de riscs.
- Mitigació del canvi climàtic.

Funcions socioeconòmiques. Alguns exemples:

- Producció de fusta i llenyes.
- Generació d'energia a partir de biomassa.
- Pastures, fruits del bosc, indústria i activitats turístiques i socials.
- Generació d'oportunitats econòmiques i ocupació.

Funcions d'ús recreatiu i culturals. Alguns exemples:

- Senderisme i esports d'aventura.
- Caça i pesca.
- Recol·lecció de bolets.
- Educació ambiental.
- Paisatge.
- Identitat.
- Funció educativa.

Els boscos de propietat municipal, infraestructures verdes multifuncionals

Els terrenys forestals de propietat municipal són una de les principals infraestructures de què disposa el municipi, comparable a l'escola, a la llar d'infants, al clavegueram, a la xarxa d'aigua potable... Aquesta infraestructura és font de serveis, però alhora necessita unes atencions. Per tal que les forests compleixin amb les seves funcions d'ús social, paisatge, biodiversitat i producció directa s'hi ha de dedicar l'atenció i la gestió necessàries, ja que no fer-ho pot derivar en importants problemes en el futur.

És important valorar els terrenys forestals (bosc, erms, rostolls, prats, camins forestals...) com un tot d'un sistema: un conjunt d'usos del sòl que conformen el territori bàsic del municipi, i que cal preservar en els seus usos tradicionals. La distribució d'aquests usos no és capritxosa, sinó que respon a l'experiència de segles que han modulat el paisatge fins a arribar als nostres dies.

Tots els usos del bosc són compatibles, però cal gestionar-los amb equilibri, prioritzant, en cada cas, les funcions d'acord amb les necessitats. Així doncs, per garantir una bona gestió multifuncional de les forests cal tenir una visió global i disposar d'una correcta planificació, que cal adaptar periòdicament a la realitat de les necessitats, funcions i usos de la forest. El document de planificació s'anomena ordenació forestal (més endavant en coneixerem les característiques i els diferents tipus).

Camí forestal.

PRINCIPIIS DE LA GESTIÓ DE LES FORESTS

S'han de gestionar els boscos?

Aquesta pregunta, fa unes dècades o en temps molt anteriors, no tenia massa sentit, fer-la: tothom ho tenia clar. Era evident que calia gestionar els boscos per tal de realitzar-ne un aprofitament, però, a més, llavors es considerava que aquests suposaven un recurs inesgotable i, inclús, que el desenvolupament incontrolat del bosc era una amenaça per la humanitat. Avui en dia la resposta no és tan evident: els productes del bosc no són uns recursos indispensables, ja que molts tenen substituïts i, per altra banda, l'impacte actual de l'activitat humana sobre el planeta és molt preocupant, fins al punt de posar en perill les condicions de la vida humana i natural tal i com l'hem conegut fins ara. Per tant, molta gent de bona fe pot pensar que el millor que podem fer pels boscos, pel planeta i per la humanitat és deixar el bosc a la seva lliure evolució.

Però la lliure evolució no és una política general que sigui recomanable, tot i ser una opció a prendre en alguns indrets i en determinades situacions. Per contra, la silvicultura, com a tècnica o art de gestió dels boscos, és una eina que permet optimitzar els usos del bosc i en garanteix la seva defensa, la garantia de pervivència i l'obtenció, a més i de forma secundària, de productes útils.

La realitat del boscos catalans

Els boscos creixen sempre. Els arbres, en condicions normals, es van desenvolupant creant fusta any rere any i, per tant, cal decidir què es fa amb aquest creixement en fusta: o es deixa al bosc, on s'incorporarà lentament al sòl i al sistema natural, o s'extreu de manera organitzada (silvicultura).

El problema és que molts dels boscos catalans són de creació recent, en el sentit que fa unes dècades eren zones de pastura, zones agrícoles (sovint feixes de conreu esporàdic), zones de matolls o zones de bosc esclarissat, a causa sobretot de la mà de l'home, que havia fet un aprofitament intens

de les fustes i llenyes, i també per la pressió de l'activitat ramadera per a obtenir pastures pel bestiar.

Ens trobem, doncs, a Catalunya, amb una gran superfície de boscos que estan evolucionant de forma natural a partir d'un fet artificial, i això genera desequilibris importants en els ecosistemes forestals, amb relació a les comunitats que hi hauria si no s'hagués produït l'alteració humana.

Així, aquests boscos presenten, en l'actualitat, alguns elements que els fan especialment vulnerables a les incidències climàtiques i naturals, i també generen incidències naturals, com ara el problema de la competència pels nutrients, l'aigua i la llum... Això fa que, per exemple, davant la sequera, davant un sòl pobre, davant una alta competència per la llum, davant una alteració climàtica o altres fets similars, es vagin produint morts amb molta intensitat. A més, hi ha l'efecte de la globalització i de la intercomunicació entre zones allunyades, que genera l'aparició de malures i flagells importades d'altres zones que, fins ara, havien quedat ecològicament aïllades (és el que ha passat, per exemple, amb el boix, que ha estat greument atacat per un defoliador asiàtic fins ara desconegut a les nostres terres). Aquests efectes acumulats fan que actualment s'observi una proporció extraordinària d'arbres morts en els boscos d'arreu del país.

Fruit d'aquests condicionants, és evident que, en la situació actual, els creixements en fusta dels boscos que presenten els símptomes esmentats cal que siguin extrets, perquè només contribueixen a agreujar la situació silvícola. Per tant, allò recomanable seria treure fusta de manera que es corregeixin els desequilibris estructurals i que el bosc pugui evolucionar més ràpidament a una situació de maduresa equilibrada. Aquesta raó és la que justifica la recomanació d'intervenció a la immensa majoria de boscos catalans. A més, hi ha les raons de prevenció davant dels incendis forestals, que l'activitat humana agreuja.

Sovint oblidem que la fusta és el recurs renovable més important de Catalunya, i això no ha de suposar un problema, ja que la fusta a obtenir en la gestió sostenible ha de ser sempre la que surti de les tasques silvícoles

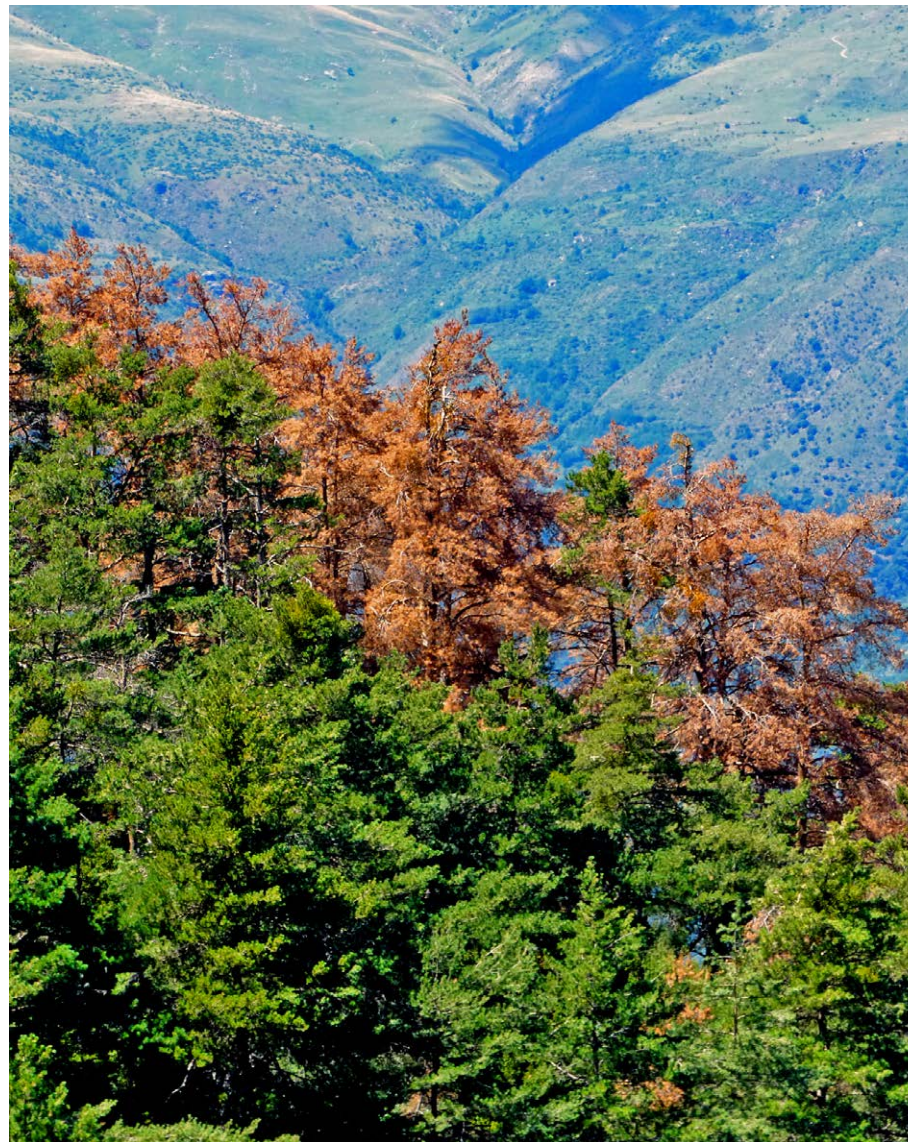
estrictament necessàries, compatible amb la resta de funcions protectores i socials dels boscos.

En el cas de boscos evolucionats, amb trets de maduresa, hi pot haver més dubtes sobre si cal gestionar-los o no; en aquest cas caldrà tenir en compte altres qüestions com ara la viabilitat de la regeneració natural i l'impacte de l'envelliment, la representativitat dels ecosistemes a protegir, l'evolució relacionada amb el canvi climàtic, la propietat i les compensacions dels drets de talla... Sempre és recomanable comptar amb un cert percentatge de boscos a lliure evolució cap a boscos madurs pel seu interès científic, paisatgístic, patrimonial, simbòlic, holístic, ecològic, de gaudi, per a la salut...

Però aquests boscos madurs o premadurs són, lamentablement, una excepció: la immensa part dels boscos, inclús els més evolucionats, mediterranis i submediterranis, es troben lluny de la maduresa i cal gestionar-los per tal d'optimitzar-ne el creixement.

Un cop haguem decidit gestionar el bosc caldrà determinar quina quantitat de fusta en podem extreure per aconseguir els beneficis ambientals d'una gestió sostenible.

Imagineu-vos un bosc ideal. Si som capaços d'imaginar aquest bosc perfecte a la ment (amb arbres grans, alguns de petits, cérvols, cabirols, alguns os, gall-fer...), ens adonarem que el bosc ideal que tenim al cap té una característica, i és la seva inestabilitat. I no és estable, entre altres coses, perquè els arbres van creixent. I direm: ja està bé que creixin; podem deixar al bosc aquesta fusta que es va creant... Però també hem de ser conscients que el nostre bosc ideal està canviant, ja no és el que imaginàvem. A la llarga, en el transcurs dels anys, els arbres maduren i més grans es moren, els que neixen competeixen entre ells, alguns dels morts es tomben i apareixen clarianes, a les clarianes les ocupen espècies de llum, oportunistes, com ara un clap de bedolls molt dens... en definitiva, es produeixen canvis en la fauna i flora, i no sempre els ecosistemes resultants augmenten amb biodiversitat, ja que hi ha estadis de degradació i canvis que impacten sobre espècies que volíem protegir.

Arbres afectats per incidències climàtiques, entre d'altres aspectes.

Foto: DV-SERVEIS TÈCNICS

Afortunadament el territori és gran i sempre hi ha zones que van evolucionant: a cada estadi ens trobem amb boscos iguals als que teníem abans en altres zones, però tanmateix el nostre bosc ideal ha desaparegut. Aquest bosc és una idea utòpica, perquè prescindeix de l'actuació humana, tan evident i impossible d'evitar, així com també d'altres variables com ara els canvis climàtics o les incidències ambientals naturals o artificials. I per altra part, no és la situació òptima per als usos multifuncionals que té el bosc. I és que els boscos tenen diferents usos que podem agrupar en tres: el protector, el productor i el social. L'experiència demostra que es pot aconseguir l'optimització de tots els usos de forma compatible i equilibrada. En el cas que comentàvem suara, que pretén potenciar l'ús protector de forma exclusiva, observem que la protecció que s'aconsegueix no és la ideal per a tots els paràmetres ambientals; per exemple, el circuit de l'aigua no es l'òptim, ja que augmenta la retenció d'aigua destinada a mantenir els arbres, que treu de l'aigua necessària pels rius i el sistema hídric. Tampoc és ideal per a la protecció de l'erosió, ja que presenta moltes incidències en esllavissaments i altres, sobretot a les capçaleres dels rius, on el pes dels arbres en zones de sòl inestable provoca desprendiments i grans esllavissades (a moltes zones de capçaleres hidrogràfiques s'han de tallar arbres per evitar que es facin massa grans i que, en tombar-se, trenquin els marges...). També presenta variacions en la composició de la fauna i flora que poden significar estrès per a algunes de les espècies que volem protegir...

Per altra part, la memòria humana és molt curta. Necessitem recórrer a estudis de pol·len... mentre que les evolucions han estat sempre traumàtiques. La idea d'un bosc estable evolucionant tranquil·lament és una idea errònia; el planeta és inestable, variant i amb moltes incidències: erupcions, canvis climàtics, meteorits, moviments tectònics... Pensar en una pervivència idíl·lica estable i amb evolució lineal i natural dels boscos és una utopia fruit de la nostra memòria humana limitada i idealitzada. Hi ha moltes variables i molt a discutir: es tracta d'una qüestió científica que, a l'escala temporal de què parlem, no té sentit.

El que sí és evident és que cal mantenir el bosc en el seu estat de màxima qualitat ambiental i amb l'estructura forestal que li permeti la màxima estabilitat davant les variacions i incidències humanes i climàtiques, i això passa per mantenir un bosc en un estat d'equilibri i riquesa en biodiversitat i estructural, que és precisament el que pot garantir una gestió sostenible amb criteris silvícoles.

D'altra banda, tampoc seria un bon bosc el que es dediqués només a la producció (com es fa en moltes plantacions europees o com el de plantacions d'eucaliptus terrassades en zones de pendent...). Ni tampoc que es dediqués a un ús social intensiu, perquè en lloc d'esdevenir un bosc natural esdevindria un parc com els urbans, totalment artificialitat amb sòl compacte, amb fauna alterada, extracció d'arbres grans pel perill de caiguda de branques, presència de mascotes (gats i gossos)...

Aquestes reflexions són importants perquè ens donen les directrius bàsiques per a una bona gestió del bosc multifuncional mediterrani.

Un altre principi bàsic és el de la permanència, és a dir, la sostenibilitat. I això passa per cercar la regeneració natural del bosc i evitar el trencament en la cadena de reproducció dels arbres. Així doncs, un bosc s'ha de gestionar sempre de forma equilibrada perquè els arbres grans que es moren siguin substituïts per petits que neixen (si no es així ens trobem amb boscos agonitzants, com passa amb determinats boscos d'avet al Pirineu, que es moren per manca de regeneració...). Per tant, els principis bàsics són gestionar el creixement i garantir la regeneració natural.

La silvicultura parteix de totes aquestes premisses i, des de fa prop d'un segle i mig, practica una metodologia que, aplicada de forma gradual, i amb successives millores i adaptacions, es va adequant als reptes ambientals i climàtics que van apareixent.

A photograph of a traditional stone building, possibly a barn or a small house, nestled in a lush green forest. The building is constructed from rough-hewn stones and has a steep, dark roof. It is surrounded by tall, slender trees with vibrant green foliage. In the foreground, there is a pile of cut logs and branches. The background shows a dense forest covering a hillside under a clear blue sky.

*Un bosc s'ha de gestionar
de forma equilibrada.*

Els principis de la gestió silvícola sostenible

De forma resumida, la metodologia de gestió que s'aplica als boscos mediterranis, submediterranis i atlàntics a Catalunya és la següent:

S'estableix una edat límit majoritària, d'acord amb l'espècie. És el que els tècnics anomenem *torn*, que és una edat optimitzada entre la salut de l'arbre i el seu creixement màxim, fet que permet optimitzar-ne l'aprofitament, obtenint el màxim de fusta abans que l'arbre no degeneri o envelleixi. Això va lligat a la seva capacitat reproductiva, amb l'emissió de llavor fèrtil en un percentatge elevat (els arbres vells tenen una degradació en llavor fèrtil): són el que sovint s'anomenen *arbres pare*. Això no vol dir que es promogui tallar tots els arbres grans que superen aquesta edat, ans al contrari: sempre es deixen arbres grossos o grans per les seves característiques patrimonials i ecològiques. Cal respectar els grans arbres monumentals existents, tot i que, malauradament, se'n van morint i cada cop més, per les incidències climàtiques (ventades, nevades...).

Un cop determinada aquesta edat de gestió màxima, es determina el període de regeneració que necessiten la majoria d'espècies del bosc, que és el nombre d'anys que han de passar des que es tallen els arbres fins que en surten de nous, de petits, procedents de llavors, de forma garantida. Això s'ha de determinar depenent del tipus d'arbre, ja que hi han espècies a les quals els agrada reproduir-se a plena llum i altres a l'ombra. També hi ha arbres que son anyívols, és a dir, que no tots els anys tenen la mateixa producció de llavor. Aquests períodes solen ser d'entre 10 i 20 anys.

Després es classifiquen els arbres per classes d'edat, que és el torn partit pel període de regeneració (així, per exemple, en un arbre que es talla a 140 anys i en què el període de regeneració és de 20 anys, hi haurà 7 classes d'edat), tot buscant una gestió estable, de manera que cada classe d'edat ocupi la mateixa superfície teòrica del terreny. Això permet obtenir una estructura equilibrada del bosc, ja que tenim arbres de totes

les edats. Així, quan els arbres més grans desapareixen, tota una superfície igual d'arbres més joves passa a substituir-los. Ja es pot deduir que entre una classe d'edat i una altra, en la mateixa superfície de territori, el nombre d'arbres es més petit com més grans són aquests arbres, perquè tenen una capçada unitària més gran. Aquestes diferències d'arbres són les que podem aprofitar a les aclarides, i el total d'arbres grans que han arribat al torn són allò que s'anomena l'aprofitament final (a més de deixar, també i sempre, arbres de diferents mesures per raons ecològiques i patrimonials). Així doncs, l'aprofitament que es pot anar extraient al bosc, de forma periòdica, correspon a la suma de les aclarides i dels aprofitaments finals.

Aleshores la pregunta que resta per respondre és: quin és el nombre d'arbres que podem extreure? Quants arbres, al créixer i canviar de classe d'edat, podem extreure per mantenir equilibrada la regeneració?

El càlcul de tot plegat és la possibilitat, és a dir, el creixement del bosc. A cada bosc es pot calcular quin és el creixement real dels arbres a través de mètodes com l'anàlisi dels anells de creixement i altres tècniques silvícoles. També es determina el creixement del bosc ideal (aquell bosc que teníem al cap) que, òbviament, està relacionat amb la qualitat de l'estació on es troba el bosc (és evident que un bosc sobre una penya, amb molt poc sòl fèrtil, o en una zona de pluges molt escasses, cada any creixerà menys que un bosc que estigui en una zona de més qualitat d'estació). Un cop determinats aquests creixements obtindrem la quantitat que podríem extreure del bosc garantint-ne la pervivència, que és el principi bàsic de la sostenibilitat.

En general en un bosc es treu molt menys del que creix, per prudència, per les possibles incidències derivades dels canvis climàtics, i perquè vagi evolucionant i augmentant la seva qualitat ambiental, ja que la majoria de boscos de Catalunya són molt joves (ja no hi ha boscos vells, ja que tots han estat alterats per l'home en algun moment o altre. A Europa hi ha molt pocs casos de boscos vells inalterats).

I com s'extreu aquest creixement del bosc? La manera utòpica de treure'l seria anar rasant i extraient a cada arbre el que creix cada any; llavors tindríem sempre el bosc igual i perfecte, i per altra banda un aprofitament de fusta anual.

Malauradament això no es pot fer; a més, com és conegut, la part viva dels arbres és precisament la capa exterior, just sota l'escorça, on hi ha el *càmbium*, que és una zona de l'arbre molt prima que creix cap a dins creant la fusta, i cap a fora creant l'escorça (de fet, una manera d'eliminar un arbre és eliminar aquesta part viva a tot voltant del tronc, que és el que abans alguns pastor feien a les zones de pastura, on creixien els pins que suposaven una amenaça per a la qualitat de la pastura (en deien fer la "corretgeta"). És evident que no es pot anar pel bosc rasant cada arbre per treure el que creix per tal de deixar sempre el bosc ideal que volem.

El que es fa és sumar tots aquests creixements i obtenir un determinat nombre de m³ de fusta per unitat de superfície (m³/ha). Aquesta quantitat de fusta és la que hem de tallar cada any al bosc (si no es fa anualment, es pot fer cada un determinat període d'anys de forma concentrada).

Això s'ha de fer de forma que sigui econòmicament viable i, sobretot, que no elimini el regenerat, les petites plàntules que són el futur del bosc, i respectant els equilibris de les classes d'edat per tal de comptar amb una estructura d'arbres equilibrada. En definitiva, aplicant un sistema racional que generi les mínimes alteracions al bosc i a la fauna.

Aquest sistema de gestió del bosc, per extreure'n els creixements i mantenir-lo en un estat ideal i/o en lleugera evolució equilibrada per a la seva millora ambiental, buscant pocs impactes sobre la fauna i sobre la flora, que en garanteix la pervivència, que en garanteix les tasques ambientals de protecció del sòl, de l'aigua, de la biodiversitat... i que, alhora, permet obtenir un recurs renovable com és la fusta i altres múltiples usos (energia, construcció...), és la **gestió forestal sostenible**.

A més, els beneficis indirectes són enormes, perquè la fusta, com a element de construcció i energètic, pot substituir el formigó, l'acer, el material ceràmic, el petroli... que són recursos no renovables i que, per a la seva generació, consumeixen enormes quantitats d'energia (de fet, la fusta era l'element bàsic per a la construcció i l'energia fins que l'home va decidir emprar altres elements, pensant, erròniament, que l'energia del planeta era inesgotable).

Per tant, amb la gestió forestal sostenible obtenim l'equació perfecta: mantenim els nostres boscos, els protegim dels canvis climàtics, els ajudem a adaptar-se a les incidències, produïm productes renovables i respectuosos amb el medi, i creem riquesa i llocs de treball, sobretot a les zones rurals.

Per això és tan important la silvicultura i per això és tan important gestionar aquest 60% del territori de Catalunya corresponent a les zones forestals.

Evidentment hi ha molts altres aspectes que també cal tenir en compte en la gestió dels boscos: la ramaderia extensiva, els incendis, la cacera, la incorporació de les noves evidències científiques a la gestió... i això mostra la complexitat i alhora la riquesa de la gestió forestal. Els boscos són un patrimoni valuósíssim, complex i multifuncional i cal actuar sempre amb prudència, humilitat i mentalitat oberta per conservar-los, tot obtenint de forma optimitzada i equilibrada tots els usos que ens pot donar; essent la silvicultura l'art i la tècnica que ens permet la seva gestió sostenible.

Narcís Ribes

El bosc del futur hauria d'aplicar un sistema que suposi les mínimes alteracions i impactes al bosc i a la fauna.

QUI GESTIONA LES FORESTS DELS POBLES?

La representació i la presa de decisions en les forests dels pobles: l'electe local i el bosc de propietat municipal

Els terrenys forestals propietat d'entitats locals, que són la principal infraestructura territorial municipal, tenen responsable. Es tracta d'un càrrec electe (regidor, alcalde, president de les entitats municipals descentralitzades o EMD...) que pren la direcció de la gestió en nom de la comunitat local que representa.

El principi bàsic és la pervivència del patrimoni forestal i l'intent per millorar les múltiples funcions que realitza –essencialment productives, protectores i socials– i que inclouen valors transversals com ara la conservació del paisatge i la biodiversitat.

L'electe responsable de les forests, que té la responsabilitat de gestionar-ne l'ús de forma compatible, sostenible i òptima, disposa d'un important element de suport a la gestió: l'enginyer o tècnic facultatiu forestal.

EL MARC DEL BOSC MUNICIPAL DINS L'ESPAI LEGAL FORESTAL

És patrimoni directe del municipi.

És part del patrimoni forestal nacional i estatal.

La seva gestió ve regulada per la Llei Forestal de Catalunya.

Cal garantir-ne la protecció (preservació del recurs forestal a llarg termini).

Cal realitzar-ne la gestió (explotació amb criteris silvícoles sostenibles) de la fusta i dels altres productes del bosc.

Els objectius de gestió es concreten a través de la planificació forestal.

La gestió de les forests municipals

El bosc de propietat municipal s'ha de gestionar de manera acurada i continuada, ja que aquest fet, d'acord amb els principis de la silvicultura, permet millorar totes les seves funcions de protecció i conservació de la biodiversitat, producció, ús social...

RESPONSABILITATS

- Conèixer les finques, cartografiar-les i custodiar-ne la documentació legal.
- Conservar i potenciar el patrimoni forestal i la biodiversitat.
- Garantir la multifuncionalitat dels terrenys forestals.
- Participar en la redacció de la planificació.
- Aprovar i acomplir la planificació forestal existent.
- Altres...

DECISIONS A PRENDRE

- Decidir les orientacions estratègiques del patrimoni forestal.
- Decidir el programa d'aprofitaments de fustes i llenyes.
- Acordar les possibles concessions.
- Adjudicar les vendes de fusta, llenyes i altres aprofitaments forestals.
- Altres...

TASQUES TERRITORIALS EN QUÈ CAL COL·LABORAR

- Participar en l'ordenació i en el desenvolupament del territori proper.
- Promoure i valoritzar el conjunt dels espais forestals del municipi (públics i privats).
- Donar suport a les empreses locals del sector forestal .
- Atendre les necessitats dels usuaris i de la societat.
- Altres...

PAPERS A DESENVOLUPAR PER PART DEL GOVERN MUNICIPAL

- Coordinar-se amb altres àrees de l'ajuntament: determinar les diferents relacions competencials i establir accions conjuntes.
- Coordinar-se amb l'administració forestal, tot preservant l'autoritat patrimonial.
- Coordinar-se amb altres administracions locals.
- Altres...

A TENIR EN COMPTE

Els terrenys forestals de propietat privada també constitueixen un bé i una infraestructura verda del municipi, i són objecte d'atenció del govern municipal en el planejament general urbanístic, atès que reporten beneficis ambientals, tant pel que fa al paisatge local com per la resta d'efectes al medi (aire, aigua, clima,...), i poden generar activitat econòmica.

Sobre les competències

LLEI FORESTAL (LLEI 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya):

Article 4.2

Són terrenys forestals de propietat pública els que pertanyen al patrimoni de l'Estat, la Generalitat, de les entitats locals i al de les altres entitats de dret públic.

Article 4.3

Els terrenys forestals comunals o assimilats per tradició es regulen per les disposicions que aquesta Llei estableix per als terrenys forestals de propietat pública.

Article 15.1

La gestió dels terrenys forestals d'utilitat pública o protectors correspon als titulars d'aquests, els quals gaudeixen dels ajuts preferents establerts pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca i dels beneficis fiscals que hom determini. L'Administració forestal exerceix el control de la gestió realitzada pels titulars dels terrenys.

Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya

Article 71.1

Per a la gestió dels seus interessos, el municipi també pot exercir activitats complementàries de les pròpies d'altres administracions públiques i, en particular, les relatives a: (...) f) La protecció del medi. (...) i) El foment de les estructures agràries i la prestació de serveis d'interès públic agrari.

La gestió de les forests dels pobles declarades d'utilitat pública

D'acord amb l'article 15.1 de la Llei forestal de Catalunya, la gestió dels terrenys forestals d'utilitat pública o protectors correspon als seus titulars, tot i que l'Administració forestal exerceix el control de la gestió realitzada (o fins i tot se'n fa càrrec a través del conveni corresponent). D'acord amb la mateixa llei, les forests declarades d'utilitat pública han de constar de l'instrument de planificació corresponent aprovat, que ha de ser elaborat pel titular o, d'ofici, per l'Administració mateixa.

A la pràctica hi ha dues opcions de gestió de les forests dels pobles declarades d'utilitat pública:

1. En cas que els ens locals disposin de tècnics forestals propis, la gestió de les forests de propietat local la realitza la mateixa entitat local, respectant els procediments de control de l'Administració forestal de la Generalitat de Catalunya establerts per la Llei forestal.

2. En cas que els ens locals no disposin de tècnics forestals propis o que no es vulgui assumir la gestió directa, la Llei forestal estableix la possibilitat de signar un conveni amb l'Administració forestal de la Generalitat de Catalunya, en virtut del qual aquesta en realitzaria la gestió a través dels enginyers comarcals, sempre respectant les postats dels ens locals com a titulars de la forest. Aquest és el cas més utilitzat en la majoria de les forests dels pobles declarats d'utilitat pública a Catalunya.

La Gestió Forestal Sostenible (GFS)

Segons la definició extreta de la Conferència Ministerial de Hèlsinki, de 1993, la Gestió Forestal Sostenible (GFS) és l'administració i l'ús dels boscos de manera i en tal mesura que mantingui la seva biodiversitat, productivitat, capacitat de regeneració, vitalitat i el seu potencial de complir, ara i en el futur, funcions ecològiques, econòmiques i socials rellevants, una escalada local, nacional i global, sense causar danys a altres ecosistemes.

I nosaltres, com hi podem contribuir?

A més de respectar les forests i contribuir a la seva conservació i preservació quan les visitem, coneixent-ne les característiques i valorant tot allò que ens aporten, també podem afavorir-ne el desenvolupament mitjançant el consum de productes forestals que provenen d'una gestió forestal sostenible i de proximitat. D'aquesta manera, ajudarem a fer que es desenvolupi una economia verda que contribueixi a reduir el canvi climàtic, i generarem en el nostre entorn activitat econòmica i llocs de treball.

LA COMUNICACIÓ COM A EINA DE GESTIÓ

La comunicació referent a les forests locals adreçada als usuaris és una eina de gestió fonamental, que cal que incideixi en aspectes com ara:

- La senyalització (cal evitar un abús de senyals i coordinar-ne la distribució).
- La regulació de l'ús de pistes i camins.
- El model de gestió del medi.
- Els perills i les potencialitats del medi natural.
- El coneixement de la flora, de la fauna, de les activitats tradicionals als terrenys forestals...
- L'economia que comporta el bosc mateix, el medi natural i el sector econòmic que el té com a suport.

Els terrenys forestals d'especial valor hidrològic o forestal i situats en les lleres dels rius o torrents poden declarar-se d'utilitat pública o protectors.

Capítol 2

.....

La planificació de les forests dels pobles

2. La planificació de les forests dels pobles

LES FORESTS DELS POBLES I ELS DOCUMENTS TÈCNICS DE PLANIFICACIÓ FORESTAL

L'ordenació forestal és l'instrument bàsic de planificació que organitza en l'espai i el temps les actuacions de gestió forestal, tenint en compte totes les possibilitats que ofereix el bosc i la compatibilitat entre els diversos usos que es poden portar a terme a les forests. La finalitat última és potenciar la gestió i l'ús dels boscos tenint en compte les múltiples funcions dels espais forestals (producció de fusta, espai d'esbarjo i activitats turístiques, paisatge, conservació de la biodiversitat, control de l'erosió...) i l'aprofitament sostenible dels recursos que ofereix el bosc.

PER QUÈ ENS INTERESSA QUE ELS BOSCOS DEL NOSTRE MUNICIPI ESTIGUIN ORDENATS?

- ➔ Permet reconèixer quins recursos i oportunitats de desenvolupament econòmic ofereixen els boscos del nostre municipi, fet que afavoreix poder-los optimitzar.
- ➔ Permet registrar legalment els límits de la propietat.
- ➔ Permet potenciar-ne els usos i l'aprofitament de manera compatible i sota el concepte de la gestió forestal sostenible.
- ➔ Permet obtenir la certificació forestal de la gestió forestal sostenible.
- ➔ Permet donar a conèixer als habitants del municipi les forests i les oportunitats que ofereixen.
- ➔ Permet consensuar amb els diferents agents socials i econòmics les actuacions que s'hi duen a terme.

➔ Permet garantir la vinculació entre l'ordenació dels espais forestals i altres polítiques sectorials com ara la planificació territorial, l'ordenament urbanístic o les polítiques agrícoles i ramaderes.

➔ Permet establir un programa de prevenció dels incendis i un programa de regulació d'accés al medi natural.

Per tenir en compte

Moltes entitats locals no tenen ben conegudes quines són les seves forests de propietat, sobretot les que no són d'utilitat pública. En aquest sentit, cal un esforç per obtenir informació, cartografiar i definir-ne els límits, per tal d'evitar pèrdues patrimonials.

La planificació forestal

A Catalunya existeixen tres nivells de planificació forestal d'acord amb l'escala territorial a què ens referim. Per al conjunt del país, el pla marc és el Pla General de Política Forestal (PGPF). En un àmbit regional inferior (agrupació de diverses comarques o massissos) existeixen els Plans d'Ordenació dels Recursos Forestals (PORF) i, en l'àmbit de finca o bosc, hi ha l'Instrument d'Ordenació Forestal (IOF).

En el cas de boscos públics, aquest instrument es concreta en dos tipus de documents tècnics: els Projectes d'Ordenació Forestal (POF), d'aplicació a les finques forestals iguals o superiors a les 250 hectàrees i, en menor mesura, els Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF) o els Plans Simples de Gestió Forestal (PSGF), en el cas de les finques menors de 25 ha. És a dir, a cada bosc o agrupació de boscos li ha de correspondre un IOF.

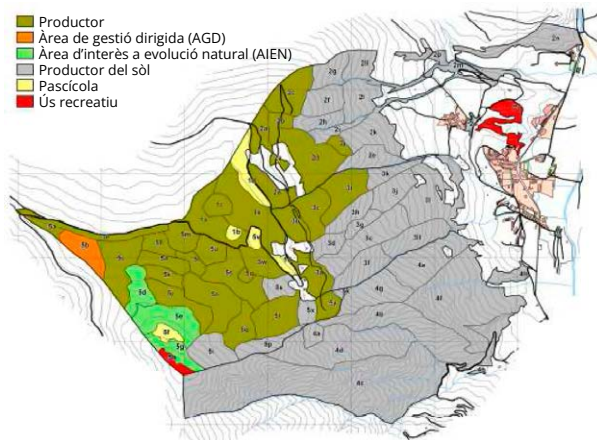
Actualment, el 54% dels boscos públics de Catalunya estan ordenats (42.000 ha d'aquests són propietat de la Generalitat i 198.000 ha, d'entitats locals), tot i que les figures del Pla General (revisió) i els PORF s'estan desenvolupant. Els IOF els redacten facultatius forestals d'acord amb els municipis, i els ha d'aprovar la Direcció General de Medi Natural. Fins ara s'ha comptat amb ajudes públiques per a la redacció d'aquests documents.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

D'altra banda, cal distingir entre les forests dels pobles declarades d'utilitat pública, és a dir, inscrites al Catàleg de forests d'utilitat pública (CUP), i les que no hi estan inscrites. En el primer cas, la planificació ha de respondre al que estableix la Llei forestal per a les forests d'utilitat pública i, per tant, cal que disposin d'un pla d'ordenació. En el segon cas, les forests poden planificar-se amb instruments més senzills, com ara els Plans Tècnics de Gestió i millora forestal o els Plans simples de Gestió Forestal.

La planificació de les forests ha de permetre un ús més eficient dels recursos econòmics del bosc i de les seves activitats.

FONT: Aixortà Gestió Responsable del Territori

QUÈ EN DIU, LA LEGISLACIÓ VIGENT?

Segons la Llei 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya, i l'article 33 de la Llei 43/2003, de 21 de novembre, de forests, les forests públiques han de disposar d'un projecte d'ordenació forestal o d'un altre instrument de gestió equivalent, que han de ser aprovats per l'Administració forestal.

Pel que fa al marc normatiu per a la realització de projectes de planificació forestal, cal fer referència a l'Ordre ARP/122/2017, de 13 de juny, per la qual es regulen els instruments d'ordenació forestal, ordre que també estableix el procediment de tramitació per a la seva aprovació, modificació, revisió i seguiment.

EL PLA GENERAL DE POLÍTICA FORESTAL, ELS PLANS D'ORDENACIÓ DELS RECURSOS FORESTALS (PORF) I L'AGENDA FORESTAL 2020-2025

El **Pla General de Política Forestal (PGPF)** de Catalunya traça els principals eixos estratègics i les directrius tècniques per a l'execució d'una política forestal integral en el conjunt del territori, d'acord amb allò que disposa l'article 7.1 de la Llei 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya, en el marc dels objectius i les determinacions d'aquesta Llei i de la legislació estatal bàsica.

Els **Plans d'Ordenació dels Recursos Forestals (PORF)**, destinats a valorar, ordenar i potenciar aquests recursos, tenen caràcter obligatori i executiu per a les matèries regulades en la Llei 43/2003, de forests d'Espanya, article 3, i un caràcter indicatiu per a la resta d'actuacions, plans o programes sectorials. La Llei defineix les competències de la comunitat autònoma i l'àmbit territorial inclòs, que en el cas de Catalunya fa referència a les vegueries. També s'hi consideren les condicions de mercat dels productes forestals, els serveis i els beneficis generats per

les forests per delimitar-les. L'elaboració i aprovació dels PORF per part de cada comunitat autònoma inclou la consulta a les entitats locals i als propietaris privats, a altres usuaris legítims afectats i als agents socials i institucionals interessats, així com els tràmits d'informació pública.

MÉS INFORMACIÓ:

Planificació forestal. Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Pla General de Política Forestal 2014-2024.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

LES FORESTS PÚBLIQUES I ELS DOCUMENTS TÈCNICS DE PLANIFICACIÓ FORESTAL

Dins de les eines d'ordenació del territori de Catalunya amb relació a les finques o boscos, anteriorment ja hem fet referència a l'**Instrument d'Ordenació Forestal (IOF)**. Aquest document permet que el propietari disposi de tota la informació per poder programar correctament les accions relatives a gestió forestal i sostenible de la finca durant un període de temps determinat (sempre superior als 10 anys). És, doncs, un pla de gestió forestal que ha de tenir uns continguts i una estructura concrets.

L'objectiu de l'Instrument d'Ordenació Forestal, que ha de revisar i aprovar l'administració pública competent, no és només valorar i tenir una

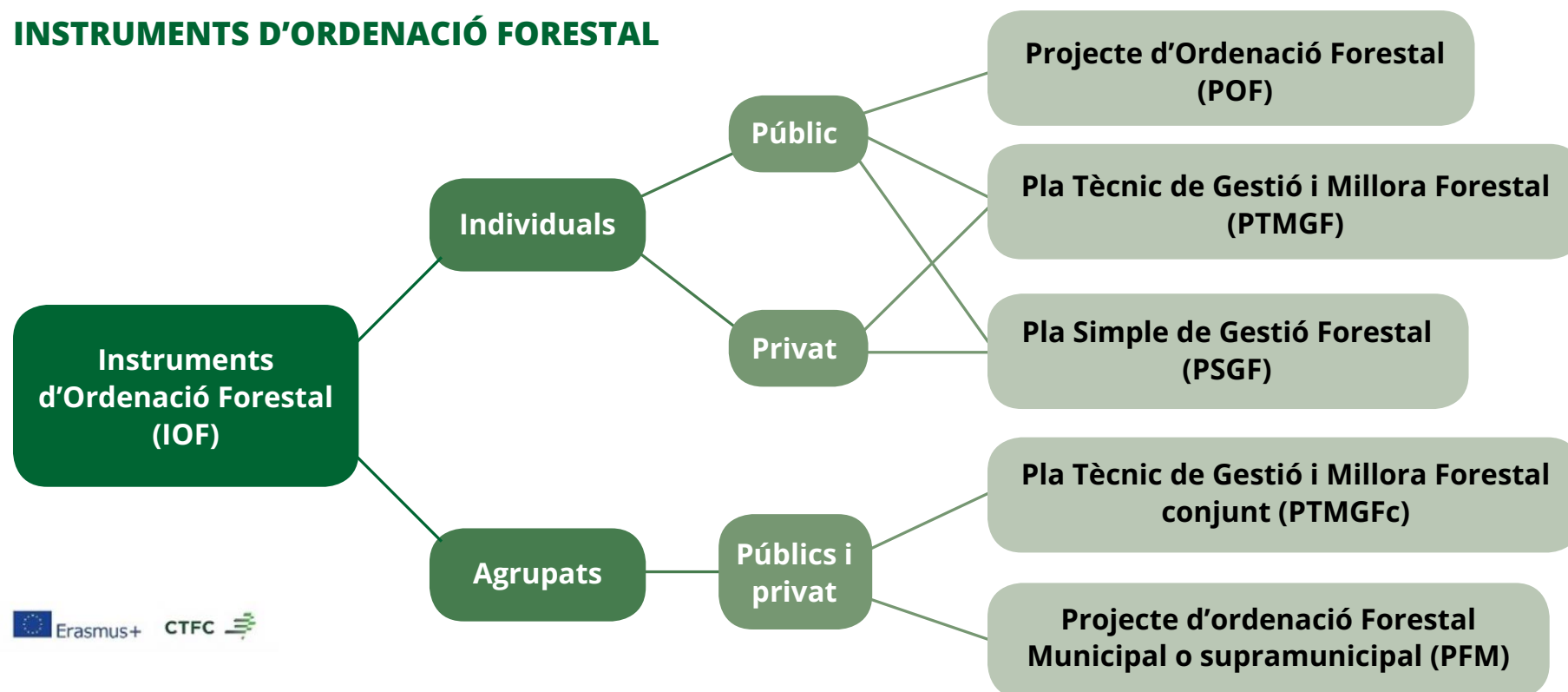
base per a la gestió que es durà a terme durant uns anys en funció de cada tipus de parcel·la i els seus objectius, sinó també disposar d'una bona parcel·lació forestal de la finca i del coneixement sobre les seves característiques (descripció de la massa forestal); garantir la millora, la sostenibilitat i la multifuncionalitat dels sistemes forestals, tenir en compte i integrar els plans d'ordenació territorial (atenent a la prevenció i la lluita contra els incendis forestals...), conèixer quines infraestructures serviran per millorar els aprofitaments, introduir normes silvícoles per minimitzar els riscos d'erosió i d'incendi i per garantir la regeneració de la massa arbòria...

A cada bosc o agrupació de boscos li ha de correspondre un IOF, i els principals documents tècnics existents són els següents:

- ➔ Els **Projectes d'Ordenació Forestal (POF)**, d'aplicació a les finques forestals de titularitat pública iguals o superiors a les 250 hectàrees.
- ➔ Els **Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF)**, per a finques de més de 25 hectàrees de titularitat pública o privada.
- ➔ Els **Plans Simples de Gestió Forestal (PSGF)**, en el cas de les finques menors de 25 hectàrees de titularitat pública o privada.

A més, també existeix el **Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestals conjunt (PTGMFc)**, destinat a aquelles finques de titularitat pública i/o privada de diverses propietats forestals dins d'un marc territorial conjunt de gestió forestal coherent (un massís, per exemple...), i el **Projecte d'ordenació Forestal Municipal o supramunicipal (PFM)**, per a la totalitat dels terrenys forestals inclosos dins del marc territorial mínim corresponent a un mateix terme municipal, o de diversos termes municipals, en la seva totalitat.

INSTRUMENTS D'ORDENACIÓ FORESTAL

FONTS:

«Organitzant la forest amb un document de gestió forestal sostenible», del Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC), com a membre del projecte eforOwn.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Centre de la Propietat Forestal. Generalitat de Catalunya.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

SUPERFÍCIE FORESTAL TOTAL		ha	%
Superfície forestal pública (Generalitat i entitats locals)		497.619	24,0%
Superfície forestal pública ordenada		197.371	39,7%
SUPERFÍCIE PLANIFICADA VIGENT SEGONS PROPIETAT A CATALUNYA			
Tipus de propietat	Hectàrees planificades vigents		
Superfície forestal pública	197.371 ha		
Superfície forestal privada	460.188 ha		
Total	657.559 ha (31,70% de la superfície forestal total)		

FONTS:

Centre de la Propietat Forestal i Servei de Gestió Forestal (DACC), amb dades de 2021, i Observatori Forestal Català.

MÉS INFORMACIÓ:

Superfície forestal pública ordenada per demarcació territorial. Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

ELS POF I ELS PFM

El Projecte d'Ordenació Forestal (POF), que s'utilitza normalment en l'ordenació de forests públiques, té com a objectiu organitzar l'ús sostenible dels recursos forestals que es poden trobar en una forest o en diferents grups de forests. EL POF té una vigència entre els 15 i els 20 anys (excepcionalment, i per causes motivades, pot arribar fins als 30 anys) i ha d'incloure 10 paràmetres: la informació relativa a la situació legal i administrativa de la forest, la descripció de la forest, la parcel·lació, l'inventari dels recursos forestals, els objectius preferents, la planificació de la gestió forestal i les infraestructures, el programa d'actuacions forestals, el balanç econòmic, i ha de disposar de les fitxes descriptives i la cartografia.

Pel que fa a l'estructura i els continguts d'un POF d'àmbit municipal o supramunicipal, és a dir, del PFM, ha d'incloure també 10 paràmetres, tot i que són diferents: les dades generals i administratives, la descripció de l'àmbit del PFM, la planificació, les actuacions forestals, els blocs d'execució conjunta (BEC), el calendari, el balanç econòmic, les fitxes d'actuacions, els annexos i la cartografia.

ELS PTGMF I ELS PSGF

En relació amb els Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF), adreçats a les forests de 25 ha o superiors i, normalment, de propietat privada; els Plans Simples de Gestió Forestal (PSGF), que tenen els mateixos objectius que un PTGMF, però que s'adrecen a forests de menys de 25 ha, i els Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal conjunts (PTGMFc), han de presentar els mateixos continguts i estructura, que impliquen 6 paràmetres: la descripció de la finca i de la propietat, els objectius preferents, els models de gestió i infraestructures, el programa d'actuacions forestals, les fitxes descriptives de les unitats d'actuació i la cartografia.

ELS INVENTARIS FORESTALS

Per recollir una part de les dades d'aquests plans, s'utilitzen tres tipus de documents inventaris: el descriptiu, que es basa a recopilar informació bàsica sobre la descripció de les diverses masses forestals presents; el pericial, que se centra en la descripció d'aquestes masses forestals tenint en compte l'experiència de l'observador (de la persona que s'ha desplaçat fins al terreny per observar aquestes masses forestals) per fer una estimació d'una sèrie de valors de referència, i el dasomètric, que serveix per prendre mesures de l'arbrat present al terreny, prèviament acotat en parcel·les, per tal d'esbrinar la seva situació actual i la seva possible evolució.

MÉS INFORMACIÓ:

Com organitzar la forest amb un document de gestió forestal sostenible.

(Segons el document «Organitzant la forest amb un document de gestió forestal sostenible», del CTFC, com a membre del projecte eforOwn).

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Planificació forestal: Instruments d'ordenació forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Eines de suport per a la redacció d'instruments d'ordenació forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Plans d'ordenació forestal en boscos de titularitat municipal. DIBA. Exemple d'un protocol de treball per a l'ordenació dels boscos públics.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Inventari forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Capítol 3

.....

La definició de la propietat

3. La definició de la propietat

Per tal de poder protegir i defensar correctament les forests propietat dels municipis, la legislació vigent preveu el marc de la seva regulació i normativa. Alhora, la inscripció de les finques o parcel·les al Registre de la Propietat també esdevé un element clau d'aquesta protecció. Però, com es delimiten les forests i com se n'estableix l'atermenament i amollonament o fitació? De quins altres agents disposen, els boscos propietat dels ens locals, per garantir-ne la conservació?

Els límits i la defensa de la propietat pública i la seva planificació

La propietat s'estableix al registre de la propietat. El més desitjable és tenir registrades les parcel·les cadastrals i portar a terme l'atermenament (acte administratiu per a la definició dels límits) i, si escau, la fitació (acte físic de posar fites al bosc), projectes que són alhora documents amb validesa legal. Pràcticament la totalitat de les forests d'utilitat pública estan atermenades i fitades, però no succeeix el mateix amb els boscos comunals, on la propietat privada ha anat «envaint» la propietat pública.

Les forests declarades d'utilitat pública s'han d'inscriure al Catàleg d'Utilitat Pública (CUP). S'hi inscriuen per províncies, i dins de cadascuna es numeren correlativament, amb la següent informació: nom, pertinença, límits, superfícies, l'espècie o les espècies principals, la situació administrativa i les càrregues i servituds. Les comunitats autònomes tenen les competències per a la inclusió i exclusió de forests als catàlegs, i el manteniment d'aquests.

EL REGISTRE DE LA PROPIETAT

El Registre de la Propietat és una institució clau per a la protecció de les forests. La legislació preveu per a les forests un règim especial de protecció pública, amb l'objectiu de preservar el medi ambient i conservar els recursos naturals.

Quan les forests que estan destinades a un ús o servei públic s'inscriuen al Registre, gaudeixen de protecció registral (cosa que cal tenir en consideració per evitar immatriculacions, per fer constar, si escau, les qualificacions registrals mediambientals associades a les finques...). Cal tenir en compte, també, que pel que fa a la Llei del sòl i rehabilitació urbana, els propietaris tenen determinades obligacions, deures i càrregues que s'han establert amb la finalitat de conservar i protegir els interessos mediambientals dels terrenys, i que tenen relació amb els seus usos de conservació, producció i socials.

El dret de propietat dels terrenys o les forests implica, per exemple, que hi ha una obligació per part dels propietaris de conservar-los, mantenir els terrenys i la massa vegetal en condicions per tal d'evitar riscos d'incendis, d'erosions, d'inundacions, danys o perjudicis a l'interès general o a tercers... I és que les forests, els boscos, són béns d'interès públic i amb una funció social i, per tant, necessiten una protecció mediambiental.

LA DELIMITACIÓ

La inscripció de les forests al Registre de la Propietat implica que, prèviament, cal considerar els límits d'aquestes forests o terrenys. És important, doncs, com ja havíem indicat, tenir registrades les parcel·les cadastrals i portar a terme l'**atermenament** (acte administratiu per a la definició dels límits) i, si escau, l'**amollonament** o **fitació** (acte físic de posar fites al bosc), projectes que són alhora documents amb validesa legal.

L'ATERMENAMENT

L'atermenament d'un bosc o d'un terreny és un procediment de gran importància, ja que facilita el coneixement exacte dels seus límits (correctament georeferenciats), fet que en facilita notablement la gestió i el control. A més, aquesta informació, així com la que fa referència a les parcel·les forestals, és essencial per a l'elaboració dels projectes d'ordenació forestal o dels instruments de gestió equivalents.

En un procediment d'atermenament, delimitació i medició d'una parcel·la forestal o una forest hi ha diversos passos a seguir: en primer lloc, caldrà realitzar una medició de la finca sobre el terreny, per conèixer-ne la superfície real (pot ser que hi hagi, prèviament, alguna referència o document registral o cadastral...). Per revisar el perímetre de la finca es pot emprar, per exemple, un receptor GPS de precisió submètric, que pot anar captant la informació en forma de coordenades sobre les fites, pedres, parets o feixes, camins, rius o torrents... i els diferents elements que normalment delimiten les finques sobre el terreny. També es poden recopilar dades i fotografies sobre les fites (tipus, mides, orientació...).

Un cop obtingudes les coordenades i els tracks, aquestes dades es passen (ja a l'oficina) a l'ordinador, per poder obtenir el traçat dels límits sobre la base topogràfica o l'ortofotomapa de l'ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya) a l'escala necessària. Aquest procés permet disposar d'un plànol de la finca amb els seus límits reals, mitjançant el programari SIG (sistema d'informació geogràfica), que permet calcular la superfície i el perímetre de la finca d'una manera precisa. Aquest plànol serà el que es pot contrastar, per exemple, amb els límits d'altres parcel·les cadastrals. També es pot fer una comprovació i correcció d'errors sobre el terreny, emprant ara la base cartogràfica en format paper i un GPS.

Fita que mesura i delimita una parcel·la forestal o una forest.

Foto: Joan Carreres

Capítol 4

.....

La funció productiva

4. La funció productiva

PLANS D'APROFITAMENTS I MILLORES

D'acord amb la Llei 6/1988, forestal de Catalunya, els aprofitaments forestals s'han de fer segons els principis de persistència, conservació i millora de les masses forestals. Amb aquesta fi, es redacta el programa anual d'aprofitaments i millores que recull tots els aprofitaments (fustes, llenyes, caça, pastures, tòfones...) que s'han de realitzar durant l'any en curs a les forests públiques de Catalunya, d'acord amb el que s'estableix en els respectius projectes d'ordenació i els plans tècnics de gestió i millora forestal.

Aquests aprofitaments definits a la planificació han de tenir en compte criteris de sostenibilitat que es detallen tècnicament a les Orientacions de Gestió Forestal Sostenible de Catalunya (ORGEST).

FONT:

Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

LES ORIENTACIONS DE GESTIÓ FORESTAL SOSTENIBLE DE CATALUNYA (ORGEST)

Aquestes orientacions multifuncionals parteixen de l'estudi, la identificació i la definició de les tipologies forestals de Catalunya (amb les formacions arbòries, arbustives i herbàcies, lligades a la gestió forestal del territori), i de la definició de models silvícoles per a la gestió de les masses d'acord amb els objectius preferents que s'estableixen en cada forest o unitat de gestió. Així, també s'analitzen els models de gestió de les tipologies forestals d'acord amb aquests objectius, que variaran en funció dels paràmetres propis del context econòmic, ambiental i social de la propietat i del territori, i valorant les característiques de la formació forestal i la seva capacitat productora de diferents tipus de béns i serveis.

MÉS INFORMACIÓ:

CREAF

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Programa LIFE i LIFE BIORGEST- ORGEST

Per accedir-hi
cliqueu aquí

ORGEST

Per accedir-hi
cliqueu aquí

LA SUBHASTA: EL PROCEDIMENT

Per explicar com es desenvolupa una subhasta prenem com a exemple la de fustes i llenyes. En aquest cas, des del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat es liciten els lots de fusta dels boscos públics de Catalunya, com a una de les mesures per dinamitzar la gestió forestal, especialment a l'àmbit de les forests de propietat pública, ja siguin d'entitats locals o de la Generalitat.

Tal com s'ha comentat anteriorment en relació amb el Programa anual d'aprofitaments i millores de les forests públiques, i en relació amb la licitació d'aprofitaments de fustes de forests, la Llei forestal de Catalunya estableix que l'Administració forestal ha d'elaborar el Programa d'Oferta Pública de Productes Forestals, tenint en compte les previsions dels plans anuals d'aprofitaments i millores.

Com també s'ha explicat, a la web corresponent al Programa es pot consultar l'informe sobre l'oferta pública de fustes i llenyes a Catalunya i les resolucions que fan públiques les subhastes, amb els diferents lots i les condicions de licitació, i els plecs de prescripcions tècniques particulars de cadascun dels aprofitaments de fusta i llenya.

La subhasta

Les subhastes tenen una tramitació ordinària: el procediment és el d'una subhasta pública, i la forma d'adjudicació es fa mitjançant el criteri únic d'adjudicació a l'oferta econòmica a l'alça sobre la taxació base i el preu més alt. En l'acte de subhasta pública, les persones interessades a participar-hi han d'acreditar la personalitat jurídica i els documents que n'acrediten la representació davant de la Mesa de contractació. Les ofertes per cadascun dels lots s'han de presentar davant la mesa de contractació, indicant el número de lot i el preu unitari. En el cas dels lots que tenen dos preus, un per la fusta de serra i un per la fusta de trituració, el licitador ha de fer oferta dels dos preus i l'oferta es valora globalment multiplicant el preu per la quantitat licitada; l'oferta guanyadora és la que obtingui un preu conjunt més alt.

Aquesta documentació es lliura a l'entitat pública que promou la subhasta (Generalitat de Catalunya, consell comarcal, ajuntament...) fins a la data límit estipulada, en un sobre tancat i degudament identificat per al procés de licitació de la subhasta. L'obertura de la proposta econòmica és pública, mitjançant connexió telemàtica, i l'òrgan competent en cada modalitat de subhasta efectua l'adjudicació, si escau, a proposta de la mesa. Cal dir que prèviament al dia de la subhasta es poden realitzar visites dels aprofitaments de fusta en peu dels boscos.

El Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural va licitar, el 2022, 23.258 tones de 36 lots de fusta dels boscos públics de Catalunya per un valor de 377.109,63 euros, a 13 empreses. Els lots subhastats es trobaven principalment a les comarques de l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà, la Cerdanya, el Pallars Jussà, el Segrià i la Noguera.

La subhasta de fusta pública forma part d'una aposta més global centrada en l'àmbit de la gestió forestal. L'objectiu del Departament és impulsar la bioeconomia i el desenvolupament de les zones rurals a través d'una estratègia que se centra en la gestió forestal sostenible, el foment de l'ús de la fusta en la construcció, l'aprofitament energètic de la biomassa forestal i agrícola o l'impuls del sector surer de Catalunya, entre d'altres. És un model de gestió que permet la generació estable de llocs de treball directes i indirectes de caire local a les zones rurals.

MÉS INFORMACIÓ:

Oferta pública de fustes i llenyes.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

L'APROFITAMENT DE FUSTA, LLENYA I ALTRES PRODUCTES PRINCIPALS

Els boscos a Catalunya tenen una gran diversitat d'espècies d'arbres que permeten aprofitar-ne la fusta, les llenyes, els pinyons o el suro, entre els productes més habituals. Tots ells són productes naturals, renovables i gestionats de forma adient, fruit d'un aprofitament sostenible en el temps. El seu ús no només permet mantenir una activitat tradicional del territori, sinó que afavoreix la salut i vitalitat dels boscos, en millora les funcions ecològiques, els fa més resistents a les perturbacions naturals i, alhora, redueix la petjada ecològica humana davant de materials substitutius com el plàstic, l'acer, el ciment o els aïllants sintètics.

PRINCIPALS ACTIVITATS DE LES SERRADORES CATALANES DE PRIMERA TRANSFORMACIÓ DE LA FUSTA

- ✓ Fabricació de palets i embalatges
- ✓ Fabricació de bobines per a cables
- ✓ Disseny i serrat de fusta estructural
- ✓ Tractament de la fusta amb autoclau
- ✓ Elaboració de pals i Roll Tornejat i Impregnat (RTI)

A Catalunya, la viabilitat de l'aprofitament comercial dels productes forestals està molt condicionada als costos d'extracció, normalment elevats a causa de l'orografia muntanyosa, una productivitat limitada a les condicions predominantment mediterrànies i al preu del producte a indústria, molt afectat per les importacions –a vegades més competitives– del nord dels Pirineus. El producte final normalment és de poc valor afegit, excepte en casos concrets, i el preu al bosc també se'n ressent.

MÉS INFORMACIÓ:

Dades de l'Observatori Forestal Català sobre l'aprofitament dels recursos forestals a Catalunya.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

ELS APROFITAMENTS PER ESPÈCIES

Els boscos del país són majoritàriament fruit de la regeneració natural, a excepció d'algunes repoblacions fetes en capçaleres de conques per a la protecció del sòl enfront de l'erosió. Les plantacions de creixement ràpid com a sistema d'aprofitament fuster pràcticament només es troben per a algunes espècies com el pi radiata o el pinastre, a les muntanyes de la Selva, o els pollancre i els plàtans en terrenys fluvials ben irrigats (normalment, en terrenys de titularitat privada).

La regeneració natural, per tant, fa que els sistemes de tallada tinguin en compte els requisits ecològics per assegurar la regeneració dels arbres que esdevindran i seran aprofitats al següent torn. Precisament, com en el cas de totes les plantes, el fet que els arbres tinguin diferents requisits de llum permet aplicar diferents tractaments: en les espècies de llum, les tallades arreu (s'extreuen tots els arbres d'una sola vegada); per al cas dels arbres que regeneren bé sota l'ombra, les tallades de selecció (en què s'escullen els arbres peu a peu). Normalment és desitjable complementar les tallades finals amb treballs silvícoles de millora que poden incloure, per exemple, aclarides d'arbres amb la finalitat d'eliminar competència o millorar l'estat sanitari del bosc.

Les espècies rebrotadores com l'alzina o els roures de fulla petita normalment s'aprofiten per fer llenya a partir del creixement dels tanys o rebrots. Per aquest motiu, sovint aquests boscos, quan han estat aprofitats per fer llenya, tenen diversos troncs en una mateixa soca. És el cas també de les perxades de castanyers.

L'alzina surera és una espècie única, ja que en permet tant l'aprofitament per a llenya com, sobretot, per a la producció del suro a partir de l'extracció, cada diversos anys, de l'escorça. Sovint són boscos oberts, que alhora permeten altres aprofitaments com el pasturatge, i fins i tot a llocs planers, poden permetre els sembrats. Junt amb aquesta, una altra particularitat el trobem en el pi pinyer, que com el seu nom indica, de les seves pinyes se n'extreu el pinyó.

Els boscos a Catalunya disposen d'una gran diversitat d'espècies d'arbres que permeten aprofitar-ne la fusta i les llenyes.

CLASSIFICACIÓ DELS BOSCOS

TERMINOLOGIA HABITUAL DELS SISTEMES D'APROFITAMENT DE FUSTA I LLENYA DELS BOSCOS

CLASSIFICACIÓ DEL BOSC SEGONS LA DISTRIBUCIÓ PER EDATS I L'ESTRUCTURA DELS ARBRES	
Massa coetània	Almenys el 90% dels arbres tenen la mateixa edat. Habitual en plantacions productives o protectores.
Massa regular	Almenys el 90% dels arbres pertanyen a la mateixa classe artificial d'edat (interval d'aprofitament que, per exemple, poden ser de 20 anys, és a dir, que hi ha un màxim de 20 anys de diferència en l'edat dels arbres de la mateixa classe artificial d'edat). Torn: en l'ordenació de les masses arbrades, correspon al nombre planificat d'anys entre la regeneració d'una massa i la seva tallada final. Període de regeneració: interval de temps en què han nascut tots els arbres (coincideix amb l'interval d'aprofitament esmentat anteriorment). Es pot trobar en boscos de pi roig, pi negre i avetoses, típics dels Pirineus.
Massa semiregular	Es dona en els casos en què almenys el 90% dels arbres pertanyen a dues classes artificials d'edat consecutives. Situació intermèdia amb espècies típiques de masses regulars i irregulars.
Massa irregular	Es dona en els casos en què almenys el 90% dels arbres pertanyen, com a mínim, a tres classes artificials d'edat cíclicament contigües. Període de rotació: anys que transcorren entre dues tallades de selecció. Diàmetre de tallada: diàmetre a partir del qual es tallen tots els arbres. Habitual, per exemple, en boscos de pinassa prepirinencs, tot i que en alguns casos també es gestionen com a masses regulars.
CLASSIFICACIÓ DEL BOSC SEGONS EL MÈTODE DE REGENERACIÓ	
Bosc alt o gros	Masses on els arbres provenen de llavor. És el cas de totes les coníferes i roures de fulla gran, fagedes, etc.
Bosc mitjà	Masses compostes per arbres que han nascut de llavor i arbres procedents de rebrot (de soca i/o arrel). Habitual en masses mixtes, per exemple, de pins i roures o alzines.
Bosc menut o baix	Masses que provenen de rebrot. Habitual en boscos d'alzines i roures de fulla petita, castanyers, avellaners o algunes fagedes.

FONT: Farriol, R., i Mascort, F. 2010. *Terminologia forestal en els instruments d'ordenació forestal*. Centre de la Propietat Forestal.

Els aprofitaments fusters (fusta i llenyes) i no fusters són compatibles.

En general, aquests aprofitaments fusters (fusta i llenyes) i no fusters són compatibles i, fins i tot, complementaris amb altres usos i aprofitaments dels boscos com poden ser la caça, el pasturatge del sotabosc, l'ús recreatiu i, fins i tot, la conservació dels hàbitats i la biodiversitat que hi habita. En realitat, en el nostre ecosistema predominantment mediterrani, amb el foc com a principal pertorbació natural, l'extracció de combustible vegetal per mitjà de les activitats forestals i ramaderes ha permès durant molt de temps mantenir un equilibri entre el règim de la pertorbació i els boscos. En molts casos, l'abandonament de la ramaderia extensiva i de l'extracció de fusta i llenyes ha comportat un creixement molt important de biomassa, la qual cosa ha fet que els boscos siguin molt vulnerables als incendis forestals catastròfics, aspecte que es pot agreujar en els escenaris futurs produïts pel canvi climàtic.

En tots els casos, els boscos públics declarats d'utilitat pública han de constituir un fons de millora que es nodreixi del 15% dels beneficis dels aprofitaments comercials de les forests. El funcionament d'aquest fons està regulat per llei.

LA BIOMASSA FORESTAL PER A ENERGIA

Per biomassa forestal s'entenen tots els productes i restes que provenen dels treballs de manteniment i millora de les masses forestals, de les tallades de peus fusters per a ús comercial i dels subproductes generats per les indústries de transformació de la fusta (serradures, escorces, estelles, encenalls...).

Històricament els boscos van ser proveïdors de combustible a les llars i els forns i forges fins ben bé l'arribada del gas butà o el gasoil. En l'actual escenari d'emissions de CO₂, l'ús de combustibles d'origen forestal pot tenir un paper molt important per a la reducció de l'ús de combustibles fòssils. L'aprofitament de la biomassa forestal, a més, té altres beneficis com són la prevenció d'incendis i la millora de les condicions generals del bosc.

Actualment, arran de l'abandonament del pasturatge del sotabosc i dels escassos aprofitaments fusters, molts dels nostres boscos han tingut un creixement molt important sobretot pel que fa a arbres de petites dimensions, l'aprofitament dels quals no compensa econòmicament perquè tenen una sortida comercial reduïda. Sovint aquests boscos, densos i a voltes intransitables, són molt vulnerables als incendis forestals, o a les plagues i malures.

Una alternativa per millorar la rendibilitat de l'aprofitament fuster i treure un profit d'aquest creixement natural del bosc és l'ús de la biomassa forestal com a font d'energia. La llenya s'ha utilitzat al llarg dels anys, però actualment, per millorar l'eficiència, la biomassa es comercialitza en forma d'estella i pèl·let (biomassa forestal triturada, assecada i comprimida en forma de grànuls). Des del punt de vista d'aprofitament energètic, la humitat és el paràmetre més important, ja que com més sec està el biocombustible, més elevat n'és el poder calorífic.

De l'ús de la biomassa com a combustible es pot generar energia tèrmica, elèctrica o fred. El procés més habitual és la generació d'energia tèrmica amb instal·lacions formades per calderes i elements supletoris, que poden ser de petites dimensions per a edificis reduïts (habitatge individual), fins a generar aire calent i aigua calenta sanitària en edificis públics, escoles o poliesportius.

Amb l'ús de la biomassa podem escalfar pisos, granges i diversos edificis amb una sola caldera.

L'ÚS DE LA BIOMASSA FORESTAL

- ✓ És una font d'energia renovable i els seu ús comporta un estalvi de combustibles fòssils.
- ✓ És un recurs local abundant al territori, especialment als municipis amb boscos públics.
- ✓ La cadena d'aprofitament crea llocs de treball i afavoreix la gestió dels boscos, millorant-ne la salut i vitalitat i la prevenció davant dels incendis forestals.
- ✓ El carboni alliberat durant la combustió es compensa amb el carboni absorbit durant el creixement de la vegetació, motiu pel qual el balanç de carboni es pot considerar neutre i no augmenta l'efecte hivernacle, com passa en el cas dels combustibles fòssils.

Per millorar l'eficiència, la biomassa es comercialitza, actualment, en forma d'estella i pèl·let.

L'APROFITAMENT PER A PASTURES

Les pastures són un recurs molt preuat dels terrenys forestals, tant en àrees de muntanya com en zones mediterrànies. Fonamentalment distingim tres tipus d'aprofitaments pastorals:

- ➔ Les pastures de zones desproveïdes d'arbres, típiques sobretot a la muntanya pirinenca.
- ➔ Les pastures de zones adevesades, és a dir, amb pocs arbres esparsos distribuïts aleatòriament.
- ➔ Les pastures del sotabosc presents en gran varietat de boscos, però molt especialment en les pinedes mediterrànies de pinassa o pi blanc.

Les pastures i l'aprofitament pascícola (pràctica ancestral amb un interès renovat), per tant, permeten l'activitat ramadera extensiva (amb especial interès per a la producció de carn ecològica) i són una font de renda per a les explotacions ramaderes. A més, ofereixen un paisatge en mosaic de gran bellesa o, en el cas del pasturatge del sotabosc, mantenen els boscos amb baixes càrregues de combustible vegetal, la qual cosa els fa més resistents als incendis d'elevada intensitat, que són alhora els més destructius. Precisament, l'abandonament del pasturatge del sotabosc en àmplies zones ha fet incrementar de manera molt important la vulnerabilitat dels boscos als incendis forestals.

La cabra és l'espècie menys exigent pel que fa a la qualitat de les pastures, però també s'inclou entre les més difícils de gestionar. L'ovella i el boví de carn són habituals tant a l'alta muntanya com a la mitjana, mentre que el cavall per a la producció de carn és únicament present a les comarques dels Pirineus. El pasturatge del sotabosc de boví normalment es gestiona amb pastors elèctrics, és a dir, amb filats que es van desplaçant per la finca per moure el bestiar. En ocasions, quan els visitants no mantenen els tancats, comporta que el bestiar s'escapi. Per això és important indicar la

presència d'activitat ramadera i demanar un comportament responsable als usuaris dels espais forestals (que no molestin el bestiar amb els vehicles, que tinguin cura dels gossos domèstics, que respectin els filats, etc.).

Històricament l'ús de les pastures s'ha relacionat amb l'estacionalitat, i les muntanyes del Prepirineu i Pirineu han estat normalment el destí dels camins ramaders, que eren emprats per enfilars el bestiar a l'estiu des de la plana a la cerca dels prats humits de les muntanyes. Actualment el transport del bestiar en llargues distàncies es fa, principalment, per carretera. Però des de les mateixes valls als Pirineus és habitual veure el tràfec de bestiar, amunt o avall, al principi i al final de l'estiu, respectivament.

L'ús ramader tradicional ha fet que a Catalunya gaudim d'una xarxa de camins ramaders formada per aquells camins públics per on discorre o ha discorregut tradicionalment el trànsit ramader en els desplaçaments vinculats a la transhumància. Els camins ramaders estan protegits i regulats per la Llei 3/1995, de 23 de març, de vies pecuàries, la qual estableix que són béns de domini públic de les comunitats autònomes (naturalesa que preval sobre les inscripcions del Registre de la Propietat). Actualment a Catalunya hi ha 146 municipis amb camins ramaders classificats, la majoria d'ells a les províncies de Lleida i Tarragona (dades de març de 2023). A la web del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat se'n pot trobar la llista actualitzada.

MÉS INFORMACIÓ:

Camins ramaders classificats.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Les pastures són un recurs molt preuat dels terrenys forestals.

ALTRES APROFITAMENTS

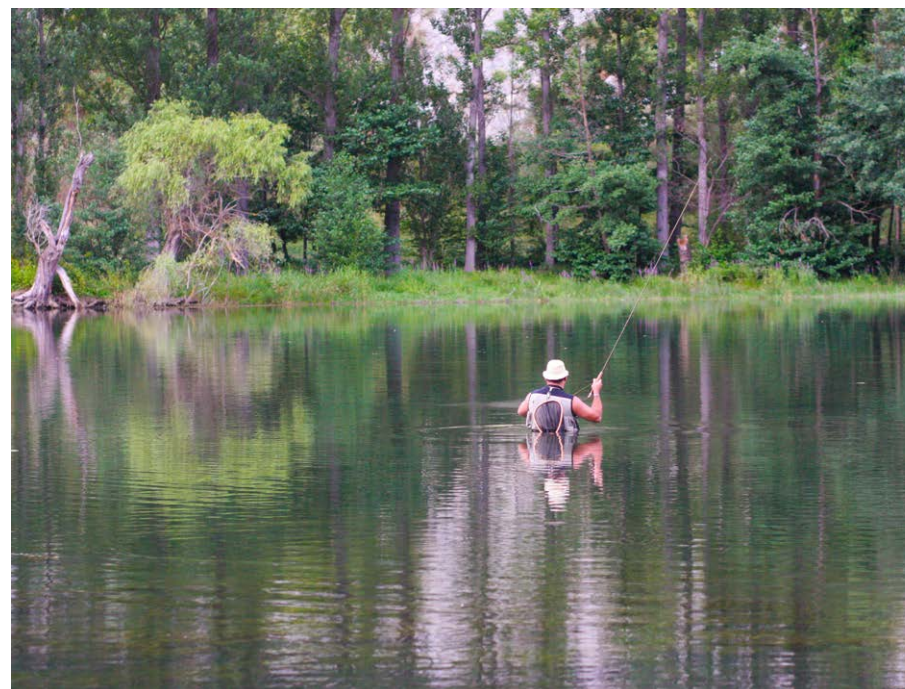
CAÇA I PESCA

A Catalunya, tant la caça com la pesca tenen una llarga tradició i són dels usos dels terrenys forestals més estesos pel país. La bona conservació de les poblacions cinegètiques i piscícoles comporta, al seu torn, la conservació dels hàbitats on es desenvolupen i, de retruc, del conjunt d'espècies de flora i fauna que en formen part. Un bon exemple d'això són les reserves nacionals de caça. Cinc d'elles es van crear l'any 1966, amb la finalitat de preservar les últimes poblacions de grans mamífers coincidint amb zones desfavorides econòmicament però ben conservades, i la seva declaració

ha actuat com a conscienciació de la població de la necessitat de protegir i preservar la natura, i ha aconseguit compatibilitzar la conservació de grans valors naturals amb un aprofitament racional dels recursos, i un desenvolupament social i econòmic de les zones on es troben.

En ambdues activitats (amb una legislació específica que en regula l'aprofitament i la protecció) la gestió sostenible dels boscos i la conservació de les seves funcions ambientals és fonamental per al manteniment de l'activitat cinegètica i piscícola, atès que la coberta forestal proveeix els animals dels hàbitats que els són propis i, per altra banda, els boscos protegeixen els sòls de l'erosió, mantenen els nivells freàtics i conserven la qualitat de les aigües que sustenten la vida de les poblacions piscícoles.

La caça i la pesca, amb una legislació específica que en regula l'aprofitament i la protecció, tenen una llarga tradició i es troben entre els usos dels terrenys forestals més estesos pel país.

ELS BOLETS, LES TÒFONES I ALTRES PRODUCTES NO FUSTERS

Hi ha nombrosos productes que es poden obtenir dels boscos com a recursos aprofitables, i poden estar sotmesos a la regulació municipal (les regulacions municipals s'han d'ajustar a ordenances específiques o bé estar incloses al planejament general, generalment urbanístic o bé a la planificació forestal vigent).

La recol·lecció de bolets és una de les activitats més populars als boscos de Catalunya. A la fotografia, una espècie de llenega negra (Hygrophorus latitabundus).

Foto: Ecoarxa

Els bolets

Possiblement la recol·lecció de bolets i l'aprofitament micològic (turisme especialitzat, usos en la gastronomia) és una de les activitats més populars als boscos de Catalunya, especialment esperonada els darrers anys des d'una perspectiva de turisme rural i com a font d'activitat econòmica en l'àmbit de la restauració i les pernoctacions. També hi ha algunes empreses que comercialitzen els bolets comestibles. La Llei forestal de Catalunya no ofereix cap articulat concret sobre la regulació dels aprofitaments de bolets, però els ens propietaris de boscos municipals es poden acollir a l'article 46 de la llei, el qual identifica els bolets i les tòfones com un recurs objecte d'aprofitament, el qual pot fins i tot ser sotmès a llicència.

A Catalunya existeixen algunes iniciatives de vedats de bolets, sobretot en boscos municipals, els quals en regulen l'activitat, són una font d'ingressos i faciliten la conservació i manteniment de les infraestructures del bosc com les pistes forestals, molt sensibles al trànsit rodat en l'època humida dels bolets.

La tòfona

La tòfona, a diferència dels bolets, és un fong subterrani que creix associat a les arrels d'algunes espècies d'arbres, principalment l'alzina. La seva recol·lecció al bosc està regulada per llei, atesa la importància econòmica d'aquest producte. Per la seva recol·lecció s'empren gossos ensinistrats, que poden arribar a tenir molt valor.

En els darrers anys ha avançat amb força la pràctica del conreu de la tòfona, és a dir, la plantació d'arbres amb el fong inoculat a les arrels que en un termini relativament curt (inferior a 10 anys) ja entren en producció. Tot i tractar-se d'un producte genuïnament forestal, el seu conreu ja correspon a l'àmbit agrícola, però atès els pocs requeriments edàfics que comporta, és una molt bona alternativa per posar en producció antics bancals abandonats o terrenys poc productius per a altres usos. Tot i així, alguns requeriments fonamentals són: pluviometria superior als 400-600 mm/any, altituds no superiors als 1.500 m, temperatures mitjanes anuals entre 8,6-14,8 °C i sòls calcaris.

*El grèvol, conegut i utilitzat
com a verd nadalenc.*

La ginesta és una planta arbustiva que s'utilitza en medicina i perfumeria. Tot i tenir propietats diürètiques i curatives té, alhora, una alta toxicitat.

El verd nadalenc

Un altre aprofitament no fuster és el que es coneix com a verd nadalenc: l'arbre de Nadal, el vesc, el boix grèvol, la molsa i el galzeran. Val a dir que la comercialització d'arbres de Nadal està regulada i és prohibida la recol·lecció de boix grèvol donat que es tracta d'una espècie protegida.

Plantes aromàtiques i medicinals (PAM)

També les plantes aromàtiques i medicinals (PAM) han estat un recurs emprat tradicionalment a les zones rurals. La recol·lecció amb finalitats comercials, però, ha anat disminuint a Catalunya ja sigui pel despoblament o per la manca de recol·lectors amb coneixement suficient, a banda de l'escassa rendibilitat d'aquesta activitat. Tanmateix, l'increment de demanda de productes naturals per a fitomedicaments ha augmentat, igualment, la demanda de plantes. En tot cas, en gran mesura aquestes es cultiven en bancals agrícoles. A Catalunya, les espècies de major recol·lecció són la *Gentiana lutea* (és necessària llicència d'aprofitament) i l'*Arctostaphylos uva-ursi*.

La mel, els fruits forestals, la resina i altres

La mel és un dels productes naturals que, tradicionalment, s'ha obtingut en els espais oberts, gràcies a la instal·lació dels ruscs d'abelles en zones situades prop de les poblacions de flors silvestres presents als boscos, amb varietats diverses d'acord amb aquestes poblacions. La varietat produïda per les abelles mel·líferes és la més comuna i és el tipus de mel recollida pels apicultors i la que consumim habitualment.

De la muntanya mediterrània també se'n pot obtenir l'aprofitament dels fruits forestals, com ara el pinyó o la castanya, procedents d'espècies arbòries, o gerds, maduixes, mores, nabius..., d'espècies arbustives. En el cas del pinyó, es tracta de la recol·lecció de les pinyes del pi pinyer, quan aquestes es troben en cert grau de maduresa.

D'altres productes forestals que cal tenir en compte són el suro i els compostos d'origen vegetal i la resina.

L'apicultura, amb la cria de l'abella, permet recollir-ne la mel que després consumirem.

LA CERTIFICACIÓ FORESTAL

La certificació forestal és un procés voluntari mitjançant el qual una tercera part independent certifica que el gestor o transformador forestal que el sol·licita desenvolupa la seva activitat de manera sostenible, és a dir, d'acord amb uns criteris o normes que duen el concepte de sostenibilitat al terreny pràctic.

Els sistemes de certificació forestal vigents a Catalunya són el Programa per al Reconeixement del Sistema de Certificació Forestal (Programme for the Endorsement of Forest Certification o PEFC)*, promogut principalment per organitzacions de propietaris forestals i de la indústria, i el Consell d'Administració Forestal (Forest Stewardship Council o FSC), impulsat i promogut per grups ecologistes. Cada esquema de certificació disposa de les seves normes i criteris de sostenibilitat.

La certificació forestal PEFC en Gestió Forestal Sostenible s'implanta a Catalunya mitjançant la modalitat regional, que requereix una entitat que sol·liciti a PEFC la implantació del sistema a Catalunya i que, posteriorment, s'encarregui de la gestió del sistema implantat. Aquesta entitat és l'ENSCAT (Ens Català Sol·licitant de la Certificació Forestal).

A través de la certificació forestal, el consumidor, mitjançant l'etiquetatge del producte final, té garanties que els productes d'origen forestal que consumeix procedeixen de boscos gestionats de manera sostenible. S'aplica tant sobre els productes fusters (fusta, llenya, biomassa...) com sobre els no fusters (suro, llavors...).

Atesa la tradició i existència a Catalunya d'un ampli marc normatiu que garanteix la gestió forestal sostenible dels boscos, l'adopció dels sistemes de certificació forestal és senzilla, tot i que no absenta de costos, i permet posar en valor i millorar el reconeixement social de la bona gestió que

* ELFOCAT, l'Associació d'Entitats Locals Propietàries Forestals de Catalunya, forma part de PERF-Catalunya, l'associació promotora del PERF.

es fa als nostres boscos. Al mercat cada vegada és més freqüent trobar productes forestals amb els segells de certificació. A casa nostra, aproximadament una quarta part de la fusta oferta dels boscos públics prové de boscos que disposen de certificació de la gestió forestal sostenible.

El procés de la certificació de la gestió forestal sostenible es complementa amb la certificació de la cadena de custòdia, és a dir, del procés de transformació del producte des del bosc fins al consumidor final. Actualment a Catalunya hi ha 81.490 hectàrees certificades amb l'esquema PEFC i 10.090 ha amb l'esquema FSC.

MÉS INFORMACIÓ:

ENSCAT - enscat.org

Per accedir-hi
cliqueu aquí

PRODUCTE FORESTAL CATALUNYA

Producte Forestal Catalunya és una iniciativa del sector forestal català amb la finalitat de permetre a prescriptors, consumidors i la societat en general identificar els productes forestals dels boscos de Catalunya en el mercat, amb garantia de sostenibilitat (gestió forestal sostenible), proximitat (origen català-boscos de Catalunya) i qualitat (estàndards de qualitat).

CATFOREST és la marca de garantia registrada per a la comercialització de producte forestal de Catalunya, que aporta la garantia de proximitat i de qualitat dels productes forestals a la sostenibilitat PEFC.

MÉS INFORMACIÓ:

CATFOREST - catforest.cat

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Capítol 5

.....

La funció social

5. La funció social

ELS USOS SOCIALS I RECREATIU DE LES FORESTS DELS POBLES

L'esbarjo, el passeig, les caminades, els aplecs, l'excursionisme, les activitats esportives o la recollida de bolets són activitats que es desenvolupen als boscos i que tenen una llarga tradició a Catalunya. Els espais forestals, i especialment els boscos, sempre han estat un reservori d'espais «purs», i la seva qualitat escènica i paisatgística els fa, sovint, ser molt valorats.

En les darreres dècades, l'increment de població urbana, juntament amb la millora dels estàndards de vida, han fet augmentar considerablement les activitats recreatives als espais forestals, especialment a les àrees més properes als aglomerats urbans i destins turístics, ben comunicades o amb elements patrimonials d'alt valor (en aquest cas podem incloure els espais protegits). De fet, sovint hi ha una estreta relació entre els valors naturals i paisatgístics, i els valors socials en un mateix espai. Per tant, la posada en valor dels elements patrimonials dels boscos pot oferir oportunitats econòmiques al municipi. La creació d'empreses de guiatge o d'esports d'aventura, els vedats de bolets, els beneficis indirectes al sector de la restauració o el turisme rural en són alguns exemples.

Tanmateix, i especialment en les zones de major freqüentació i/o fragilitat dels elements patrimonials, sovint cal regular els usos socials i recreatius de les forests. L'excés de freqüentació pot tenir, per exemple, efectes contraproductius per a la conservació d'hàbitats o espècies de fauna i flora sensibles. Determinades activitats motoritzades, al seu torn, poden malmetre el ferm de les pistes forestals. I el trànsit en general ha de ser curós amb els filats del bestiar que pot estar pasturant a la forest.

En tots els casos, la millor eina amb què identificar i regular aquests usos de forma compatible és el Projecte d'Ordenació Forestal. Davant la diversitat de visitants i sensibilitats, és important relacionar les iniciatives de

posada en valor dels elements del patrimoni (per exemple, amb la creació d'un itinerari fins a algun indret destacable, o d'una xarxa de senders) amb indicacions per a un comportament responsable i respectuós al bosc. Determinades infraestructures com el condicionament de zones d'aparcament o àrees per a la recollida d'escombraries poden ser també necessàries si el que es vol és promoure la vessant recreativa dels espais forestals.

Els usos recreatius han de ser compatibles amb la producció de fusta i altres productes forestals, i són una bona oportunitat per mostrar com la gestió forestal sostenible participa en la millora de les funcions socials i ambientals dels boscos.

PRINCIPALS ACTIVITATS RECREATIVES I D'ÚS SOCIAL DEL BOSC (NO MOTORITZADES)

ACTIVITATS INDIVIDUALS O EN GRUP

Excursionisme

Senderisme

Passejades

Recollida de bolets

Aplecs populars

Observació de flora i fauna salvatge

Pícnic i barbacoes
(restringits a les zones habilitades)

Esports d'aventures

D'altres

ACTIVITATS ESPORTIVES ORGANITZADES

Caminades
populars

Curses a peu

Curses
d'orientació BTT

Rutes a cavall

Circulació
motoritzada¹

D'altres

¹ L'ajuntament pot sol·licitar la creació d'Àrees de circulació per al lleure i l'esport, itineraris per a la pràctica de motociclisme de muntanya i circuits permanents no tancats dins els terrenys forestals per a facilitar la regulació de les activitats motoritzades. La normativa sobre regulació d'accés motoritzat al medi natural en fixa les condicions.

L'excursionisme és una de les principals activitats recreatives i d'ús social del bosc (no motoritzades).

LA REGULACIÓ DE L'ACCÉS AL MEDI NATURAL

Atesa la creixent freqüentació dels espais forestals al nostre país, la regulació de l'accés al medi natural, tot i la seva complexitat, gaudeix d'un ampli marc normatiu, amb una llei pròpia i un decret que la reglamenta. Fonamentalment pretén regular l'accés motoritzat en tres àmbits: la circulació camp a través (fora del viari), la regulació pel viari de caràcter rural o forestal, i la regulació de les activitats en grup i les competicions motoritzades.

Les majors limitacions les trobem als espais naturals de protecció especial i, en menor mesura, a la resta d'espais de la xarxa PEIN i en reserves nacionals de caça, reserves naturals de fauna salvatge i refugis de fauna salvatge, on el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural pot limitar-ne la circulació.

A la resta de terrenys forestals els ajuntaments poden establir circuits específics per a la circulació motoritzada, prèvia consideració del Departament esmentat, que cal sotmetre a avaluació d'impacte ambiental. Per altra banda, els ajuntaments també poden regular la circulació pel viari de la seva titularitat després d'haver consultat la comissió comarcal.

Els particulars poden establir limitacions als vials de la seva propietat.

La llei determina la creació a cada comarca d'una comissió comarcal de caràcter consultiu, alhora que obliga els consells a realitzar un inventari dels camins i pistes existents a cada comarca, on ha de constar la titularitat, les servituds que tenen i les possibilitats d'utilització de cadascun d'ells. La circulació al medi natural pot prohibir-se en cas de risc elevat d'incendi forestal o per tasques d'extinció.

Pel que fa a l'obertura de nous vials en terrenys forestals, d'acord amb el que preveu la Llei forestal de Catalunya, els autoritza el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, excepte quan aquests estan inclosos en un instrument d'ordenació ja aprovat, o el vial el promou i aprova pel Departament mateix.

La construcció de camins i pistes forestals a les forests de propietat pública ha de ser projectada i dirigida per tècnics forestals competents. L'elaboració del projecte de traçat és preceptiva, llevat que es tracti d'actuacions de millora i conservació. En tot cas, el projecte ha d'observar els requisits establerts per la normativa del Pla d'Espais d'Interès Natural (en el supòsit que afecti algun espai inclòs en aquest), els existents en matèria de seguretat contra els incendis forestals, i ha d'assegurar la integració de la via en el seu entorn i el compliment de les mesures correctores establertes.

Manual de bones pràctiques

Respectar i preservar l'espai natural és necessari, vital. Quan visitem les forests, indrets únics i fràgils, hem de trobar un equilibri entre el gaudi i la protecció. N'hem de tenir cura i protegir els boscos i l'entorn natural, alhora que minimitzar el nostre impacte ambiental, per poder-ne continuar gaudint i fer que la nostra visita esdevingui una gran experiència.

En alguns centres d'informació o webs se'ns ofereix un mosaic de propostes i una guia de bones pràctiques per aconseguir-ho.

MÉS INFORMACIÓ:

Codi de bones pràctiques.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

**Espais naturals.
espaisnaturals.cat**

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Capítol 6

.....

La funció protectora

6. La funció protectora

ELS ESPAIS DE PROTECCIÓ ESPECIAL I ALTRES ZONES SINGULARS PROTEGIDES

Al nostre país el Sistema d'Espais Naturals Protegits de Catalunya té com a eix central la conservació de la biodiversitat en el marc d'un patrimoni natural que és molt divers: disposem d'alta muntanya, boscos, bosquines, prats i pastures, d'hàbitats agraris humanitzats, espais fluvials, litorals i marins... amb diferents característiques i amb una gran riquesa d'ecosistemes (flora, fauna, hàbitats...). Per conservar aquest patrimoni i la seva biodiversitat, cal una correcta planificació i una gestió coherent. En aquest sentit, l'àmplia xarxa d'espais protegits es nodreix de diferents figures amb diferents graus de protecció i alhora, de la regulació de les activitats que s'hi porten a terme. Aquest sistema, a més, té relació amb xarxes d'espais protegits d'abast geogràfic estatal, europeu i internacional i alguns dels espais formen part de xarxes internacionals per a la protecció i conservació de determinats ecosistemes o elements del patrimoni natural.

A Catalunya, els espais protegits es poden agrupar fonamentalment en tres categories:

- ➔ Els Espais Naturals de Protecció Especial (ENPE)
- ➔ Els Espais d'Interès Natural (ENP)
- ➔ Els espais inclosos dins la xarxa Natura 2000, i d'altres que també cal esmentar.

FONT:
Generalitat de Catalunya. Medi Ambient i Sostenibilitat.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

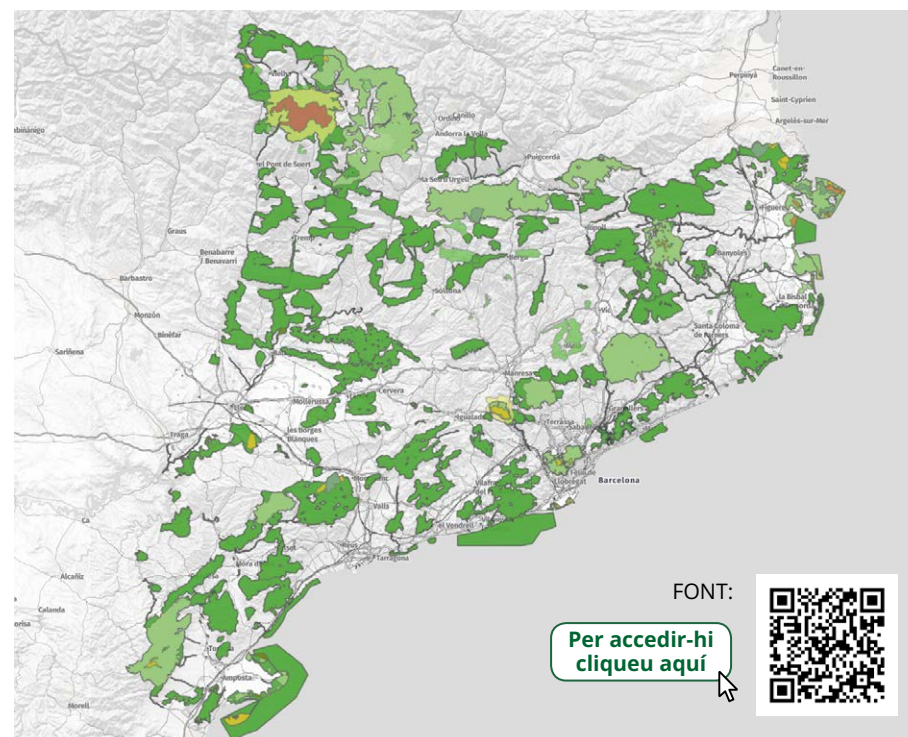
CONFIGURACIÓ DEL SISTEMA D'ESPAIS NATURALS PROTEGITS DE CATALUNYA

ENPE

ENP

XARXA NATURA 200 (ZEC I ZEPA)

FONT:

Per accedir-hi
cliqueu aquí

ELS ESPAIS NATURALS DE PROTECCIÓ ESPECIAL (ENPE)

Els Espais Naturals de Protecció Especial, segons indica la Generalitat de Catalunya, són un tipus «especial» d'espais naturals protegits, que han rebut aquesta menció pel seu interès científic, ecològic, cultural, educatiu, paisatgístic i recreatiu. Per aquest motiu, tenen una regulació jurídica pròpia i se'ls dota d'uns règims de protecció superior i de gestió individualitzada i acurada que s'adeqüen a aquestes característiques.

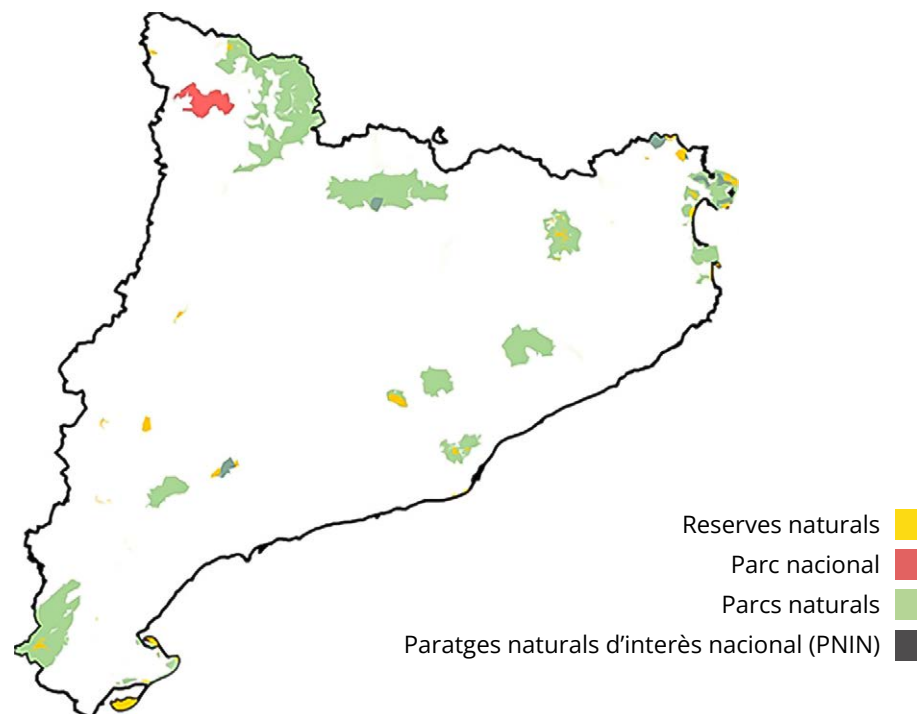
Les figures de protecció especial dels espais naturals de Catalunya estan establertes en la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals, en què es diferencien les següents modalitats de protecció:

- ➔ Parcs nacionals.
- ➔ Parcs naturals.
- ➔ Paratges naturals d'interès nacional.
- ➔ Reserves naturals (poden ser integrals o parcials).

Posteriorment, la Llei 3/1998, de 4 de març, de protecció dels animals, incorpora dues figures de protecció complementàries a les anteriors:

- ➔ Reserves naturals de fauna salvatge.
- ➔ Refugis de fauna salvatge.

A Catalunya, aquests espais conformen una superfície de 284.774 hectàrees terrestres i 6.020 hectàrees marines, per un total de 86 ENPES distribuïts en: Parc nacional (1), Parcs naturals (14), Reserves naturals (64) i Paratges naturals d'interès nacional (7) (dades de març de 2023).

FONT:

Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat. Dades de març de 2023.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

EL PLA D'ESPAIS D'INTERÈS NATURAL (PEIN)

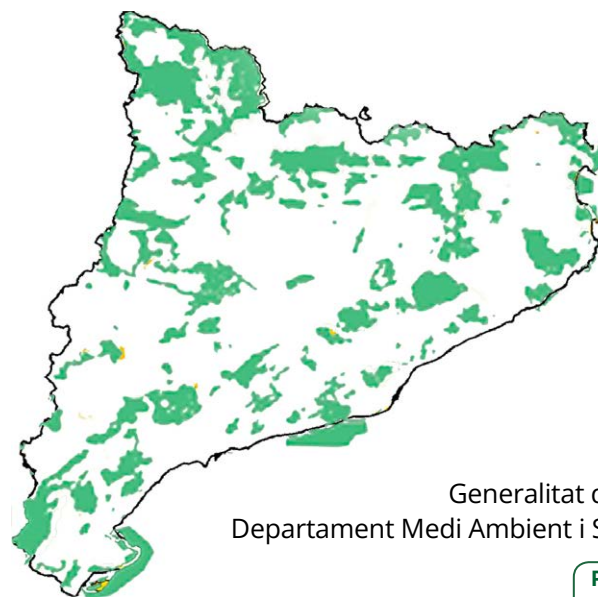
A banda de les figures de protecció especial recollides com a ENPE, existeix una figura de protecció que configura un sistema d'àrees protegides per tot l'àmbit català. És el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), aprovat l'any 1992, que consta de la categoria de Pla Territorial Sectorial, fet que implica l'obligatorietat en el compliment de les seves normatives i determinacions, que alhora tenen caràcter vinculant per a tots els altres instruments de planificació territorial i urbanística.

Al PEIN s'estableix una xarxa d'espais naturals representativa de la riquesa paisatgística i la diversitat biològica del territori de Catalunya amb l'objectiu de conservar el patrimoni geològic, els hàbitats i els ecosistemes més representatius i més ben conservats. El Pla determina un règim bàsic de protecció aplicable a tots els espais que es completa, en cada cas concret, mitjançant l'aprovació de plans especials del medi natural i del paisatge, en què s'estableix una ordenació dels usos i normes de protecció específics per a cada espai d'interès natural (EIN), o bé declarant-los espais naturals de protecció especial (ENPE), de manera que s'assoleix així una regulació jurídica pròpia.

Tots els espais del sistema d'espais naturals protegits de Catalunya estan inclosos al PEIN, i representen un total de 1.023.862 ha de superfície terrestre i 85.637 ha de superfície marina (dades de novembre de 2021).

ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS (ENP)

El Sistema d'Espais Naturals Protegits de Catalunya (el SENP) el formen 184 espais naturals que representen l'àmplia varietat d'ambients i formacions existents. Aquests espais inclouen un total de 1.020.551 hectàrees de superfície terrestre (un 32% del territori) i 85.628 hectàrees marines.

Generalitat de Catalunya.
Departament Medi Ambient i Sostenibilitat.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

FONT:

LA XARXA NATURA 2000

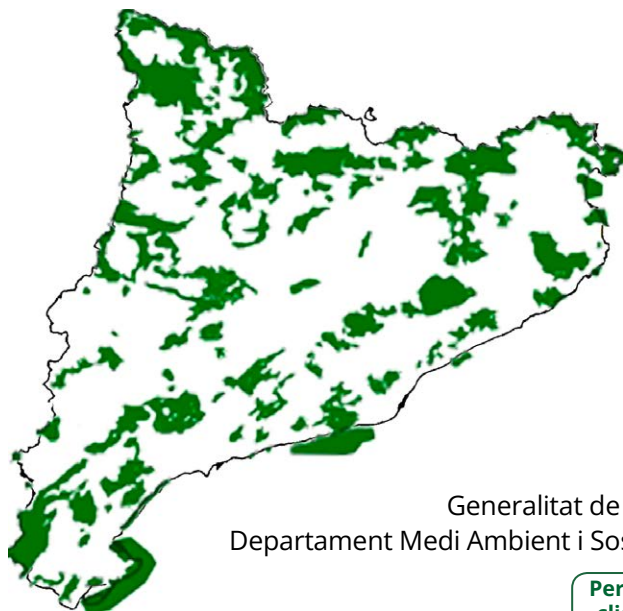
És una xarxa europea d'espais naturals que té l'objectiu de protegir i conservar les espècies i els hàbitats naturals i seminaturals que els caracteritzen i alhora fer-los compatibles amb l'activitat humana que s'hi desenvolupa. És la iniciativa política europea més important de conservació de la natura i prové de la coneguda com a Directiva d'Hàbitats. Els espais es caracteritzen per contenir hàbitats o espècies rellevants en l'àmbit europeu (contenen hàbitats de l'annex I o espècies de l'annex II de la Directiva 94/43/CEE) o per ser zones d'especial protecció per a les aus (espècies d'aus de l'annex I de la Directiva 2009/147).

La Xarxa Natura 2000 està integrada per dos tipus d'espais:

➔ Les Zones d'Especial Conservació (ZEC). Abans de la seva aprovació definitiva per la Comunitat Europea, cada govern les proposa com a lloc d'importància comunitària (LIC).

➔ Les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA).

A Catalunya aquests espais es protegeixen mitjançant la seva inclusió en el PEIN, i actualment (març de 2023) en són 117, que ocupen un total de 1.062.371 ha, de les quals 977.230 són terrestres i 85.141 ha, marines. 115 d'aquests espais estan declarats com a Zones Especials de Conservació (ZEC) i 73, com a Zones de Protecció per a les Aus (ZEPA) (un espai inclòs a Natura 2000 pot haver estat designat com una ZEC o com una ZEPA, però també com ambdues coses).

Generalitat de Catalunya.
Departament Medi Ambient i Sostenibilitat.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

FONT:

MÉS INFORMACIÓ:

Generalitat de Catalunya. Medi Ambient i Sostenibilitat.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

ELS ESPAIS PROTEGITS EN XIFRES I DADES

ENPE (dades de març de 2023)

- Superfície terrestre: 284.774 ha
- Superfície marina: 6.020 ha

PEIN (dades de novembre de 2021)

- Superfície terrestre: 1.023.862 ha
- Superfície marina: 85.637 ha

ENP (dades de març de 2023)

- Superfície terrestre: 1.020.551 ha
- Superfície marina: 85.628 ha

Xarxa Natura 2000

(dades de març de 2023)

- Superfície terrestre: 977.230 ha
- Superfície marina: 85.141 ha

PARCS NATURALS DE CATALUNYA (per ordre alfabètic)

Aiguamolls de l'Empordà
Aiguestortes i Estany de Sant Maurici
Albera
Alt Pirineu
Cadí-Moixeró
Cap de Creus
Capçaleres del Ter i del Freser
Collserola
Delta de l'Ebre
Delta del Llobregat
Mas de Melons
Massís del Pedraforca
Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter

Montseny
Montserrat
Poblet
Ports, Els
Sant Llorenç del Munt i l'Obac
Serra de Montsant
Zona Volcànica de la Garrotxa

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Sant Quirze de Colera, al Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera.

*Parc Natural dels
Aiguamolls de l'Empordà.*

L'AGÈNCIA DE LA NATURA DE CATALUNYA

L'Agència de la Natura de Catalunya és una entitat de dret públic que té com a objectiu la protecció, la planificació, la gestió, la restauració, la millora i l'estudi del medi natural de Catalunya, tant en l'àmbit continental com marí, amb la finalitat de conservar-ne el patrimoni natural, la biodiversitat i la geodiversitat.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

ALTRES FIGURES DE PROTECCIÓ

Els parcs provincials

A les citades figures de protecció cal afegir-hi les possibles zones amb protecció especial de les diputacions provincials. La xarxa més estesa és la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, amb un total de 14 espais naturals amb un elevat valor paisatgístic, ecològic i cultural, i una extensió total de 102.772,5 hectàrees. Els espais es gestionen, seguint els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de Nacions Unides, mitjançant plans especials que es creen amb la participació de tots els agents implicats i que protegeixen els valors naturals, agrícoles, forestals, culturals i paisatgístics. Es parteix de l'equilibri entre la preservació dels parcs i el desenvolupament econòmic i es fomenta l'ús públic i l'educació ambiental del patrimoni cultural i natural.

Els 14 espais naturals de la Xarxa són (segons dades de 2023): Parc del Castell de Montesquiu, Espai Natural de les Guàrdies-Savassona, Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny, Sant Miquel del Fai, Espai Natural dels Cingles de Bertí, Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc del Montnegre i el Corredor, Parc de la Serralada Litoral, Parc de la Serralada de Marina, Parc Fluvial del Besòs, Parc Natural de la Serra de Collserola, Parc Agrari del Baix Llobregat, Parc del Garraf, Parc d'Olèrdola i Parc del Foix.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Els arbres i les arbredes monumentals

A la legislació forestal catalana existeixen diferents figures de protecció d'arbres i arbredes monumentals, considerats com aquells que tenen característiques excepcionals o singulars que els fan destacar de la resta. Aquests es complementen amb els arbres d'interès comarcal o d'interès local. En tots els casos són regulats per un decret. Al web del Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya es pot consultar l'inventari dels arbres i arbredes monumentals de Catalunya.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

El catàleg de paisatge

Són documents de caràcter descriptiu i prospectiu que determinen la tipologia dels paisatges de 8 àmbits territorials de Catalunya: les caracteritzen, n'identifiquen els valors i l'estat de conservació i proposen els objectius de qualitat.

- Alt Pirineu i Aran
- Camp de Tarragona
- Comarques Centrals
- Comarques Gironines
- Penedès
- Regió Metropolitana de Barcelona
- Terres de l'Ebre
- Terres de Lleida

Són instruments útils per a l'ordenació i la gestió del paisatge, i per assolir fites relatives a la preservació dels valors naturals, patrimonials, culturals, socials i econòmics del paisatge en un marc de desenvolupament sostenible, amb l'adopció dels principis i les estratègies d'acció que estableix el Conveni Europeu del Paisatge promogut pel Consell d'Europa. Les pautes metodològiques per redactar-los van ser elaborades el 2006 per l'Observatori del Paisatge.

MÉS INFORMACIÓ:

Catàlegs de paisatge.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Observatori del Paisatge de Catalunya.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

L'inventari de boscos singulars

L'*Inventari de Boscos Singulars de Catalunya*, impulsat per la Generalitat de Catalunya i el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) el 2011, és una relació de boscos d'alt interès pels seus valors de maduresa o culturals a escala comarcal i de país, atenent als diversos usos i valors del bosc. D'acord amb l'inventari, un bosc singular és aquell que presenta valors molt superiors als de la matriu de boscos que conformen un territori. Aquest inventari no s'ha traduït, de moment, en un catàleg de valor legislatiu.

MÉS INFORMACIÓ:

Inventari de boscos singulars.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Classificació de l'*Inventari de Boscos Singulars de Catalunya*

Boscos amb poca intervenció humana	Són boscos sense signes d'explotació i/o freqüentació humana. Generalment s'hi troben arbres vius de grans dimensions, arbres amb edat notable, alguns arbres morts i encara drets, i fusta morta de diferents grandàries i estats de descomposició. Tots aquest elements tenen un paper clau en la biodiversitat perquè són refugi i aliment de moltes espècies, sobretot de fongs, d'insectes i de vertebrats.
Boscos amb espècies rares, protegides o amenaçades	S'hi inclouen tant els boscos dominats per espècies forestals, que a Catalunya rarament formen boscos, com ara teixos, grèvols, aurons..., com els boscos en els quals viuen altres espècies de flora i/o fauna protegides, atès que una part d'aquestes espècies són insectes o ocells que viuen en boscos i que estan amenaçats o que són rars.
Boscos amb un interès sociocultural i educatiu	Hi ha boscos que han arribat a formar part del patrimoni cultural. Aquesta singularitat comporta una bona accessibilitat i una alta freqüentació, per la qual cosa solen tenir infraestructures d'acollida que els fan encara més idonis per desenvolupar-hi activitats educatives relacionades amb la natura.
Boscos amb una gestió modèlica	La gestió també pot tenir un paper important en la producció, ja que sovint se l'ha relacionada amb la qualitat del terreny. La identificació de boscos de gran qualitat, és a dir, amb arbres alts i ben formats, aporta referències per a la millora de la gestió dels boscos.

FONT: Web del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals.

www.creaf.cat

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Un pou de glaç situat en un bosc implica que aquest disposi d'un patrimoni cultural i històric que incrementa l'interès sociocultural i educatiu de l'indret.

LES FORESTS LOCALS DE GESTIÓ RECONEGUDA

ELFOCAT atorga el Premi Forest Local de Gestió Reconneguda, amb l'objectiu de fer un reconeixement públic a una o diverses forests de pobles (forests de propietat local) que siguin remarcables per algun aspecte relacionat amb la seva gestió i qualitat. Aquesta ha de correspondre a una gestió forestal en sentit ampli, amb la inclusió dels aspectes productors, protectors socials, innovadors, tradicionals o qualsevol altre relacionat amb la gestió multifuncional de la forest de propietat local.

Les forests seran premiades, doncs, pel valor de la citada gestió multifuncional, o per la que hagi destacat en algun dels aspectes de protecció, de producció o d'ús social.

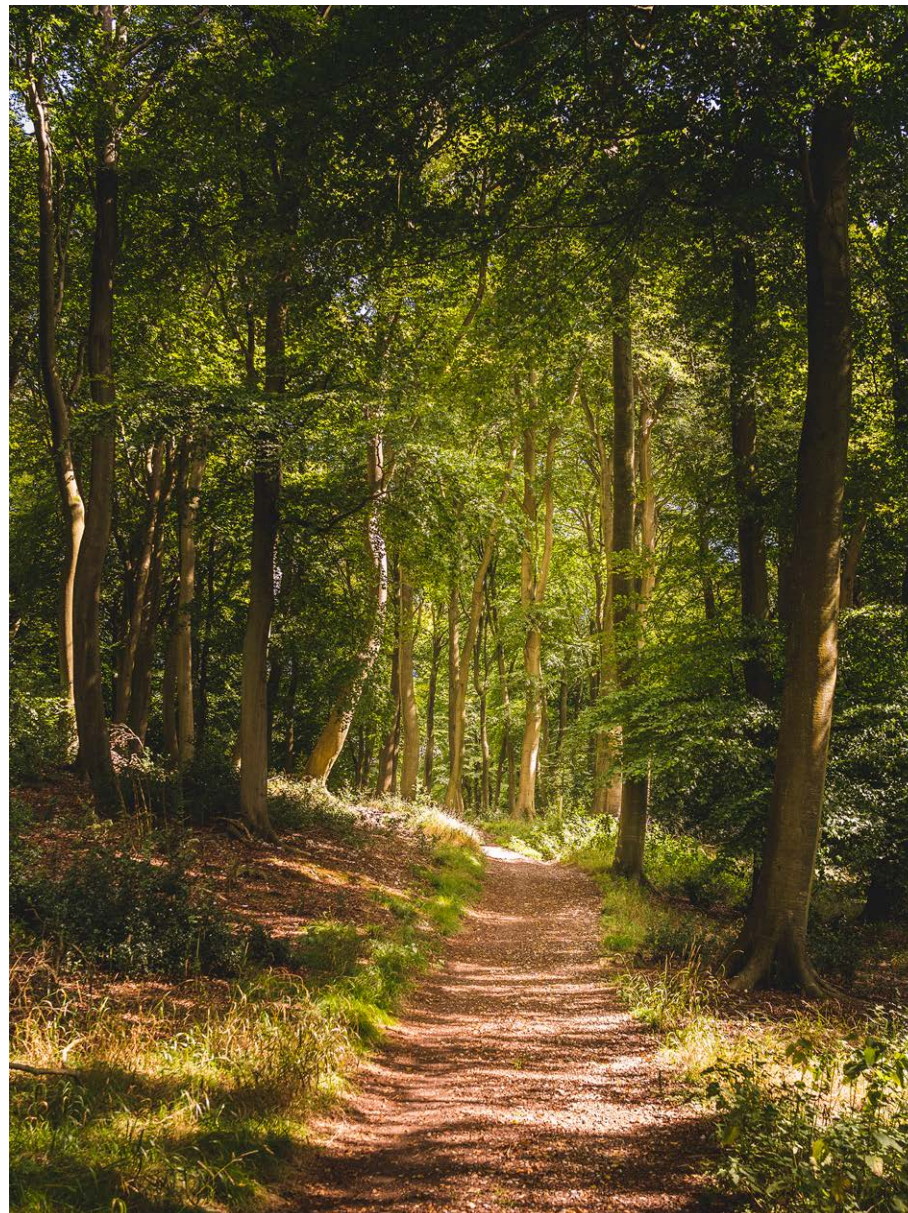

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

*El Premi Forest Local de
Gestió Reconneguda ha de
correspondre a una gestió
forestal en sentit ampli.*

Capítol 7

.....

L'associacionisme

7. L'associacionisme

Pel que fa als prop de 200 municipis de Catalunya que són propietaris de boscos i que acumulen, com hem dit anteriorment, un total 365.727 hectàrees de propietat forestal, hi ha associacions directament implicades a sumar esforços entre els agents de gestió i coordinació, a fi de desenvolupar accions i estratègies conjuntes que repercutixin en la millora d'aquestes forests dels pobles, el seu rendiment, conservació i usos.

ELFOCAT, L'ASSOCIACIÓ D'ENTITATS LOCALS PROPIETÀRIES FORESTALS A CATALUNYA

Associació ELFOCAT

Plaça de la Trobada, s/n (edifici Ajuntament)
25700 Montferrer (Alt Urgell) - Lleida

www.elfocat.cat

ELFOCAT és l'Associació d'Entitats Locals Propietàries Forestals a Catalunya que agrupa els ens locals públics amb patrimoni forestal o amb gran vinculació amb el sector forestal de Catalunya. Dels 194 municipis propietaris de boscos (amb un total de 394.483 hectàrees de propietat forestal), ELFOCAT compta, com a associació, amb un total de 100 membres, que representen una superfície de 233.413 hectàrees, és a dir, comporten un 59,17% de la xifra abans esmentada (dades de setembre de 2023).

La raó de ser d'ELFOCAT es basa en la realitat d'aquest conjunt d'ens amb forests locals. Té en compte la tasca que desenvolupen amb relació als aprofitaments i les millores forestals a partir de les seves forests ordenades, fet que comporta la generació d'una activitat econòmica regular i periòdica que dona feina a molts actors forestals situats a zones rurals; de la presència de part d'aquests terrenys forestals dins d'espais naturals protegits de molt alta qualitat, que són fonamentals en la protecció de la biodiversitat catalana i que generen grans beneficis a la societat i a la

natura; les funcions protectores i socials de les forests dels pobles: biodiversitat, paisatge, lleure, qualitat d'aigua, magatzem de carboni...

Així, l'Associació té com a objectius:

A. La millora de l'acció forestal als boscos de propietat d'ens locals i als municipis, tot desenvolupant diferents línies de treball:

1. La representació i defensa d'interessos del bosc propietat d'ens locals.
2. La coordinació de polítiques de gestió forestal comunes i compartides.
3. La promoció de legislació i ajuts que beneficiïn la gestió dels boscos propietat d'ens locals.
4. La potenciació del mercat de la fusta i dels productes forestals.
5. La millora de la gestió, el coneixement i les noves tecnologies d'aplicació a la gestió forestal.
6. La coordinació de polítiques de defensa de les forests públiques propietat d'ens locals.
7. La divulgació i la promoció dels valors del bosc davant la societat.
8. Les activitats de formació forestal a electes i treballadors del bosc.

B. La implicació dels governs locals en la gestió i en la política forestal local i nacional.

C. La realització d'una estratègia de massís i de regió davant les institucions i organitzacions europees i euromediterrànies, col·laborant –si escau– amb altres entitats de finalitats similars, i la promoció de la participació en programes i projectes d'interès per al sector forestal i per al bosc, de la Unió Europea i d'altres organitzacions internacionals.

D. La representació i defensa dels interessos dels ens locals titulars de boscos davant la resta d'administracions i de la societat.

E. La promoció de qualsevol altra activitat que beneficiï la situació i el rendiment dels boscos dels ens locals, i contribueixi a la seva conservació i utilitat.

ELFOCAT disposa d'una pàgina web en què s'exposa una relació i un mapa dels municipis propietaris de forests comunes, així com dels ens associats, i la informació dels membres de la seva junta. En l'apartat d'Accions/Documents consta tota la informació necessària per fer-se'n soci, quaderns i documentació diversa d'interès, els números del butlletí que edita ELFOCAT (des de l'hivern de 2022, la revista *Les Forests dels Pobles*, <https://elfocat.cat/revista-forests-dels-pobles/>) i informes i publicacions relacionades amb els boscos comunals. També hi ha enllaços a altres associacions i entitats, i les dades de contacte.

L'associació, que té el suport de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, la Diputació de Lleida, la Diputació de Girona i l'Associació Catalana de Municipis i Comarques (ACM), compta amb la col·laboració del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya, i és membre de FECOF, la Federació d'Associacions Municipals Forestals Europees, el Catforest (Producte Forestal Catalunya), EnsCAT (Ens Català Sol·licitant de la Certificació Forestal), l'Aliança Pastoral de Catalunya i el Clúster de la Bioenergia de Catalunya. Aquesta recerca de sinergies entre tots els actors del sector és una de les raons de ser d'ELFOCAT, com a agent actiu en la presa de decisions que afecten el món forestal. En aquesta línia, a inicis de 2022 es va signar un protocol de col·laboració amb l'Associació Catalana de Municipis i Comarques (ACM), entitat aglutinadora de la quasi totalitat dels municipis de Catalunya, per protegir i promoure els interessos dels ens locals en tot allò relacionat amb la propietat i la gestió forestal. Fruit d'aquest acord, l'ACM considera ELFOCAT com «la veu municipal del bosc públic», fet que es tradueix, a la pràctica, en la presència mútua en els consells de les dues entitats i en la possibilitat de beneficiar-se dels

projectes dels uns i els altres, de tal manera que, per mitjà de la Fundació Municipalista d'Impuls Territorial, s'ofereixen un seguit de serveis amb la participació d'ambdues associacions.

Eixos i propòsits

Els municipis s'han consolidat com a actors essencials en la gestió forestal a Catalunya, tant per la propietat que representen com pel seu caràcter d'administració pública amb competències forestals en l'àmbit local. El fet que els ens siguin propietaris d'un bé públic fa que siguin presents en òrgans tant de la Generalitat com de l'àmbit privat, i en les institucions municipalistes.

ELFOCAT va participar com a expositor a l'edició de la Fira Municipalia de Lleida 2023.

ELFOCAT agrupa una part important dels ens locals públics amb patrimoni forestal o amb gran vinculació amb el sector, de manera que conforma un clúster molt particular de propietat pública que el fa suficientment potent com per ser present en tot allò que afecta el món forestal. Això comporta, per als associats, tenir el suport del 20% del bosc total de Catalunya i un tracte directe amb els ens del sector nacionals i europeus.

L'Associació entén que la reactivació del món forestal en el marc que s'impulsa des de fa un temps –la gestió sostenible i eficaç dels boscos, la seva ordenació i regulació i l'aprofitament del subproducte, iniciatives com ara la silvipastura, la fabricació de fusta laminada encreuada o CLT, la implantació del disseny constructiu sostenible i autosuportable, les certificacions de producte...– són accions que donen valor i dignifiquen finalment la fusta de les forests dels pobles, fet que comporta un augment de la valoració econòmica del rendiment forestal públic. En aquest sentit, també cal recordar que, en moltes entitats municipals descentralitzades (EMD), el rendiment dels boscos representa una part fonamental dels ingressos.

Pel que fa a la protecció dels espais naturals i la biodiversitat dels terrenys forestals, ELFOCAT desenvolupa un paper important en la valoració de la implementació dels diferents projectes, en el sentit de la seva oportunitat i/o especificitat, a fi que siguin compatibles amb la gestió i l'explotació de la propietat pública forestal. Des de la seva creació, els objectius es basen a millorar l'acció forestal als boscos de propietat d'ens locals i als municipis desenvolupant línies de treball concretes, mentre que una de les principals fites assolides ha estat la revitalització de la mateixa Associació, cosa que ha creat el múscul necessari per esdevenir una veu prioritària en el món forestal com a propietat pública. Això ha permès acords de col·laboració amb la majoria d'entitats públiques i privades del sector forestal i administratiu públic del país i d'Europa.

En relació amb la gestió i l'acció forestal als boscos de propietat dels ens locals i municipis a Catalunya, es treballa activament per conscienciar que, sense gestió sostenible, eficaç i efectiva relativa a temes tan diversos com la prevenció d'incendis, la gestió natural del sotabosc, els plans d'aprofita-

ment i de gestió ben elaborats i executats, la valoració del producte i del subproducte fuster... no hi ha futur forestal, mentre que per a dur a terme accions cal disposar dels recursos i mitjans necessaris.

Amb vista al futur (segons dades de març de 2023), ELFOCAT vol consolidar l'Associació amb l'augment de socis i l'enfortiment de l'estructura, treballant i desenvolupant projectes ja endegats (valoració, l'anàlisi i la diagnosi de la situació vers la forest de cadascun dels associats; realització al territori d'un programa escolar sobre el bosc públic; consolidació del servei d'assessoria legal especialitzada en tema forestal per als associats; programa de localització de bosc públic no comunal o d'utilitat pública (UP) als municipis socis...), a més d'altres iniciatives recollides anualment en els plans d'actuació.

Assemblea General Extraordinària d'ELFOCAT, el mes de març de 2024, en què es va renovar la Junta. En aquest sentit, Martí Riera Rovira, alcalde de Coll de Nargó (Alt Urgell), va ser reelegit com a president. Foto: Sergi Penedès

FECOF **FEDERACIÓ EUROPEA D'ASSOCIACIONS** **DE MUNICIPIS FORESTALS***

FECOF al European Forestry House

Rue de Luxembourg, 66

1000 Brussel·les - Bèlgica

fecof@gstbrp.de

<http://www.fecof.eu/fecof/en/>

Amb una superfície de més de 20 milions d'hectàrees, el bosc municipal és el tercer tipus de propietat forestal de la Unió Europea, després dels boscos privats i estatals, i en molts estats, la proporció del bosc comunal supera el 15% (Bèlgica, Bulgària, República Txeca, França, Alemanya, Itàlia, Luxemburg, Eslovàquia, Espanya, Suècia...). Partint d'aquesta realitat, la FECOF és la federació europea d'organitzacions que representen els municipis amb patrimoni forestal (i altres autoritats locals) als països europeus.

La FECOF va ser fundada l'any 1990 a Estrasburg (Parlament Europeu) per organitzacions de municipis forestals franceses i alemanyes, al mateix temps que s'iniciava el recorregut de la Conferència Ministerial sobre la Protecció dels Boscos a Europa*, per iniciativa de França i Finlàndia. Els membres fundadors van ser la FNCOFOR (Federació Francesa de Boscos Comuns) i, per part alemanya, el Gemeinsamer Forstausschuss Deutscher Kommunalwald (Comitè Forestal Comú del Bosc Municipal Alemany).

* La Conferència Ministerial sobre la Protecció dels Boscos a Europa és un punt de trobada en què cooperen els ministeris responsables dels boscos de 46 països europeus i la Comunitat Europea. S'hi tracten els problemes forestals des d'un àmbit d'alta política i rellevància social. La Conferència emet recomanacions a favor de la protecció i la gestió sostenible dels boscos a Europa.

Els membres i els objectius

Des de l'adopció del «European Municipal Woodland Charter» l'any 1992, a Trente, la porta de la FECOF està oberta a organitzacions nacionals o regionals que comparteixen els valors comuns de la Carta, des de l'Europa occidental fins a l'oriental.

Actualment, la FECOF comprèn les seccions nacionals dels estats i regions membres de França, Alemanya, Itàlia, República Txeca, Bulgària, Espanya i Catalunya, totes elles caracteritzades per un gran percentatge de boscos municipals. Per unir-s'hi, es pot fer una afiliació nacional o participar-hi com a organització especial.

La FECOF, propera a les institucions europees, està representada en els òrgans rellevants per a la gestió forestal i col·labora estretament amb altres associacions forestals. Els objectius de la FECOF són:

- Seguiment dels processos de presa de decisions europeus relacionats amb els boscos i el sector forestal per tal de representar la veu de les autoritats locals amb patrimoni forestal i de trobar solucions a tot Europa.
- Enfortiment de la cooperació i dels intercanvis entre els seus membres per tal de promoure les bones pràctiques dels municipis amb patrimoni forestal, com a responsables d'una gestió forestal sostenible que contribueixi al desenvolupament local.

Pel que fa a l'organització, l'encapçala un comitè que és elegit per l'Assemblea General per un període de cinc anys. El comitè està format per un president, diversos vicepresidents i el tresorer. El dia a dia és a càrrec dels assessors tècnics, amb funcions executives.

Les polítiques europees

D'acord amb el Tractat de Lisboa, la política forestal és un dels pocs àmbits polítics que romanen sota la responsabilitat dels estats membres, segons el principi de subsidiarietat.

No obstant això, nombroses àrees polítiques tracten inevitablement qüestions forestals i de gestió forestal. Per tant, tenen efectes indirectes en les activitats sobre el terreny dels agents forestals i les responsabilitats de les autoritats locals en aquesta matèria.

La FECOF fa un seguiment de les iniciatives relacionades amb els boscos i el sector forestal, i actua davant les institucions europees que formen part del procés de presa de decisions:

- » La Comissió Europea i, especialment, les seves direccions generals d'Agricultura, Medi Ambient, Clima i Energia.

- » El Comitè Forestal Permanent, format per representants dels estats membres encarregats de les polítiques forestals, que assessoren la Comissió.

- » El Parlament i el seu Comitè, intergrups que treballen en àmbits relacionats amb els boscos i el sector forestal (desenvolupament agrícola i rural, medi ambient, canvi climàtic i energia, transport, comerç...).

- » El Comitè de la Regió.

FONT: Informació extreta de la pàgina web institucional de la FECOF.

Durant una jornada portada a terme a Estrasburg. Foto: FECOF

Capítol 8

.....

Els nous
reptes

8. Els nous reptes

EL CANVI CLIMÀTIC, LA PÈRDUA DE BIODIVERSITAT I ALTRES RISCOS

Si busquem una entitat en relació amb la millora, a Catalunya, de l'organització, la integració, el tractament, la difusió i l'accessibilitat de la informació sobre el patrimoni natural i la biodiversitat, ens hem de referir a l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat (OPNB). Aquesta informació és essencial per conèixer la riquesa natural del territori i avaluar quin és l'estat de conservació de les espècies, els hàbitats i els espais naturals, però també per poder orientar i prioritzar de forma adequada els esforços i les polítiques de gestió que en garanteixin la conservació. A més, l'ens informa i sensibilitza la ciutadania perquè pugui tenir un paper participatiu i crític, amb criteri i rellevant en la presa de decisions sobre la conservació de la natura a Catalunya.

La creació de l'Observatori s'emmarca dins l'Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya, aprovada per la Generalitat el 2018.

L'INFORME «ESTAT DE LA NATURA A CATALUNYA 2020» DE L'OPNB

L'informe «Estat de la natura a Catalunya 2020», elaborat pel l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat, en el marc de l'Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya 2030, aporta, entre d'altres, dades sobre com ha evolucionat l'estat de la biodiversitat a Catalunya en els darrers anys, en fa una anàlisi d'alguns dels principals impactes i explica què s'ha estat fent per revertir les tendències negatives d'algunes espècies i hàbitats.

Segons l'informe, a Catalunya s'ha donat una davallada progressiva i generalitzada de la biodiversitat (la diversitat de formes de vida). Així, es quantifica que en les darreres dues dècades, les poblacions de vertebrats i invertebrats autòctons dels quals es tenen dades han perdut de mitjana el 25% dels seus individus. Aquesta pèrdua és superior al 50% en les espècies que viuen en

L'ESTRATÈGIA DEL PATRIMONI NATURAL I LA BIODIVERSITAT DE CATALUNYA 2030

El Govern de la Generalitat va aprovar l'any 2018 l'Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya 2030, el document de planificació estratègica que traça el full de ruta de les polítiques de conservació de la natura a Catalunya fins al 2030. L'Estratègia ha de servir per implementar el que estableixen el Conveni de diversitat biològica de Nacions Unides, de 1992, el Pla 2011-2020 que el desplega i l'Estratègia 2020 sobre biodiversitat de la Unió Europea.

El document defineix objectius estratègics per assolir l'any 2030, tot i que es desplega de forma quadriennal mitjançant línies d'actuació que es concreten en accions. S'articula sobre la base de sis principis, amb l'objectiu d'establir les prioritats de l'acció del Govern per conservar la natura i frenar la pèrdua de biodiversitat a Catalunya: el coneixement i la gestió de la informació sobre el patrimoni natural; la conservació dels hàbitats, les espècies i els processos ecològics; la reorientació del model territorial; la integració de les polítiques sectorials; l'estructura administrativa i el marc legal, i la implicació social.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
cliqueu aquí

rius, llacs i aiguamolls, al 30% en les d'ambients agrícoles i prats i al 10% en les de boscos i matollars, mentre que situació també és desfavorable al mar.

Les principals conclusions derivades d'aquesta investigació assenyalen que la causa de fons de la situació és «un model socioeconòmic que intensifica l'obtenció de recursos en determinades àrees i n'abandona d'altres que havien estat utilitzades de manera més sostenible». L'estudi també fa referència als canvis en els usos del sòl com a principal causa directa de pèrdua de biodiversitat, amb un impacte creixent del canvi climàtic i de l'arribada d'espècies exòtiques invasores. Pel que fa a les mesures que han revertit la situació negativa d'algunes espècies, hàbitats i llocs d'interès tot i que no han aturat la davallada, fa menció a les mesures de conservació.

Partint de les dades que s'han obtingut a partir d'una mostra representativa del conjunt d'espècies dels grups biològics que s'han considerat (321 en total), els resultats indiquen que, tot i que la pèrdua és generalitzada, la biodiversitat no es perd per igual a tot arreu (als boscos i matollars els descensos són d'una magnitud molt menor que en el cas dels ambients aquàtics o dels ambients terrestres amb vegetació més oberta), ni és igual per a totes les espècies (les espècies generalistes, amb requeriments ecològics més laxos, es mantenen estables, mentre que les especialistes, més selectives i que tenen uns requeriments ecològics més restrictius, pateixen una clara regressió).

Causes de la pèrdua de biodiversitat

Tenint en compte que són diverses les causes dels canvis en la biodiversitat a Catalunya, l'estudi apunta que una de les més importants es relaciona amb la intensificació de l'ús dels recursos naturals des de diferents sectors socioeconòmics, però també a l'abandonament d'alguns usos en les zones poc productives. Per exemple, s'ha detectat l'abandonament de les activitats agrícoles i ramaderes extensives, especialment fora de les principals planes, mentre que àrees amb un relleu més acusat han esdevingut poc rendibles, fet que ha donat lloc a l'expansió generalitzada de la superfície forestal (aquest increment no s'ha acompanyat, però, d'una recuperació generalitzada de les espècies pròpies d'aquests ambients).

Pel que fa a la influència del canvi climàtic, que a Catalunya s'està traduint en anys cada cop més calorosos i sequeres persistents, amb anys plujosos de tant en tant, s'ha enregistrat un comportament diferencial entre espècies afavorides (sovint les espècies que s'han adaptat millor) i perjudicades per aquest canvi.

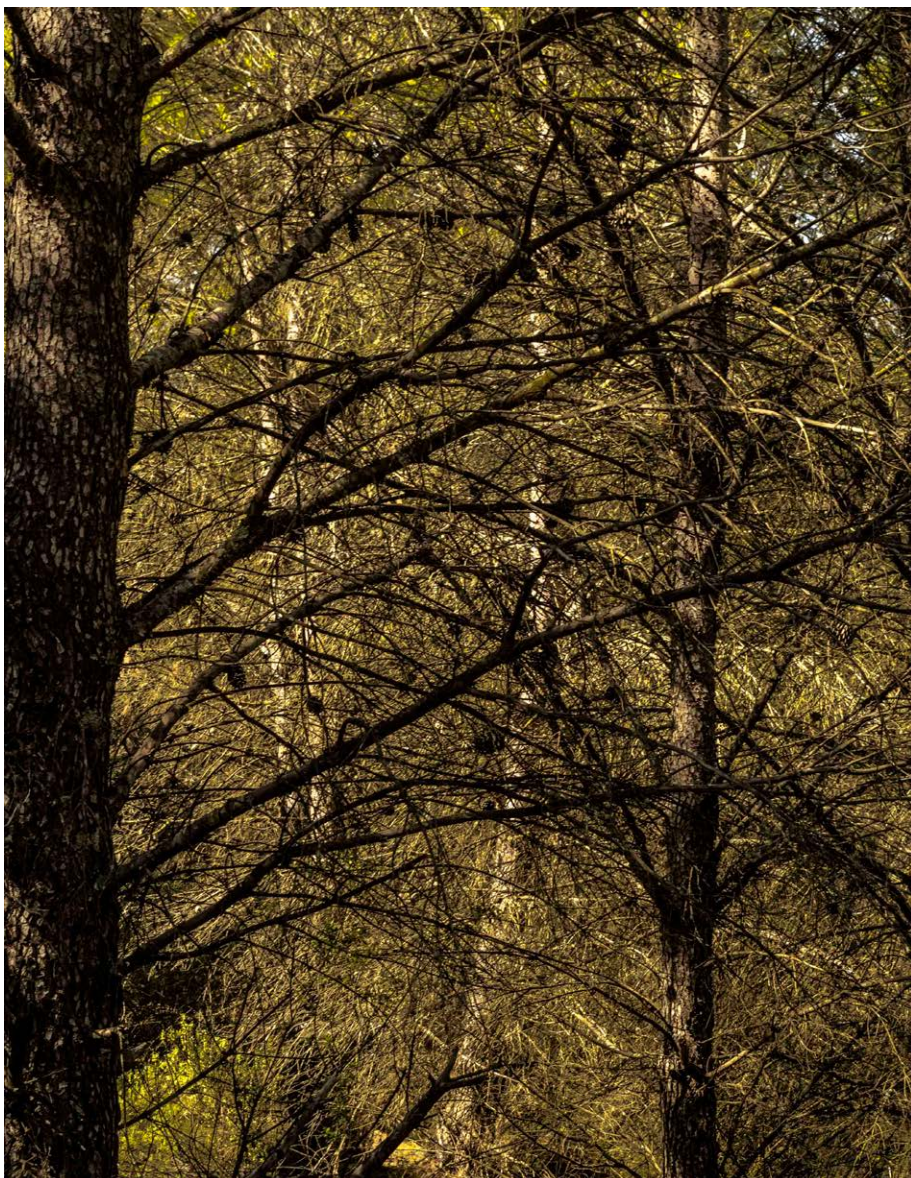
MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

ELS BOSCOS I EL CANVI CLIMÀTIC

A finals de 2019, un estudi publicat a la revista *Agricultural and Forest Meteorology*, liderat pels investigadors del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) Raquel Alfaro-Sánchez i Josep Maria Espelta, i dut a terme en el marc del projecte SPONFOREST, finançat per la UE, va demostrar que els denominats «nous boscos» que creixen en terrenys que han estat abandonats a causa de l'èxode rural tenen un 32% més de creixement que altres boscos existents, gràcies a l'estat del sòl, més fèril fruit de les anteriors activitats agrícoles i ramaderes. Aquesta situació comporta que aquests boscos segrestin més CO₂ de l'atmosfera, un fet que, segons els autors, pot contribuir a mitigar l'excés d'aquest gas a l'atmosfera.

Per contra, els investigadors apunten que aquest creixement més ràpid comporta també que els arbres disposin d'una fusta un 3% menys densa i que això els situa en una situació de més vulnerabilitat davant de condicions climàtiques extremes (plagues, ventades, sequeres...), un fet que la gestió forestal ha de valorar per preservar-los, tenint en compte les previsions futures relacionades amb el canvi climàtic.

Un bosc sec degut a les condicions climàtiques.

MÉS INFORMACIÓ:

CREAF

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Estudi

Per accedir-hi
clicqueu aquí

**Alfaro-Sánchez, R.,
Jump, A. S., Pino, J.,
Díez-Nogales, O., &
Espelta, J. M. (2019).**

*Land use legacies drive
higher growth, lower wood
density and enhanced
climatic sensitivity in
recently established forests.*
*Agricultural and forest
meteorology*, 276, 107630.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

La situació als boscos i matollars

Pel que fa a les forests i a les tendències generals de la biodiversitat en els boscos i matollars de Catalunya, de l'informe se'n poden destacar alguns punts:

- Com a conseqüència de l'abandonament de les pastures i els conreus hi ha hagut un increment generalitzat de la superfície forestal i de la quantitat de vegetació i el volum dels arbres presents als boscos. En els darrers 20 anys, l'augment d'aquest volum no s'ha contrarestat amb la suma de les pertorbacions (naturals o no) i els aprofitaments forestals (molt més importants, que s'acompanyen d'un sector econòmic forestal més actiu).
- La gran majoria dels boscos catalans són força joves i tenen una manca gairebé total d'elements de maduresa.

- ➔ La fauna pròpia dels boscos es manté generalment estable o millora sensiblement, sobretot les espècies generalistes, però la xifra d'espècies pròpies de boscos madurs o de matollars es redueix.
- ➔ En molts casos, la gestió forestal i algunes perturbacions de baixa intensitat han tingut un efecte positiu sobre la biodiversitat forestal, especialment la dels matollars, però no passa el mateix quan l'impacte de la gestió o la perturbació ha estat sobre boscos amb graus de maduresa avançats.
- ➔ Entre els principals factors que afecten la dinàmica forestal del país cal destacar els incendis forestals, que a Catalunya semblen associats a l'expansió de la superfície forestal, l'increment de la biomassa vegetal i un augment progressiu –associat al canvi climàtic– en les condicions favorables a la combustió de la vegetació.

MÉS INFORMACIÓ:

Informe «Estat de la natura a Catalunya 2020», elaborat per l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat (OPNB), en el marc de l'Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya 2030.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

LA GESTIÓ DELS RISCOS NATURALS O ANTRÒPICS

Les forests poden patir danys de diversa tipologia: causats per agents biòtics (fauna salvatge o domèstica, plagues d'insectes, malalties causades per fongs, bacteris o altres patògens, plantes paràsites...), abiòtics (incendis, nevades, calamarsades, gelades, ventades, bufaruts o sequera, entre d'altres) o d'origen antròpic. Tots aquests factors poden afectar la salut dels ecosistemes forestals i alterar-ne l'estabilitat, el creixement i l'estat de conservació i preservació amb vista al futur.

Els principals riscos naturals que afecten els boscos són els incendis forestals, les esllavissades i despreniments, i les ventades i nevades. Si el bosc del municipi es troba en una zona dels Pirineus, possiblement els riscos més importants seran els que es deuen als processos erosius. En canvi, a la mitja i baixa muntanya mediterrània els incendis forestals són un factor de risc de primer ordre. Fins i tot les nevades sembla que afecten més els boscos litorals que els boscos pirinencs, pel fet d'estar conformatos per espècies no tan ben adaptades a suportar el pes de la neu.

ELS INCENDIS FORESTALS

Malauradament Catalunya, a les darreres dècades, ha patit diversos episodis de grans incendis forestals que han cremat centenars de milers d'hectàrees i han posat en perill persones i béns. Tanmateix, això ha permès avançar molt en les polítiques de gestió del risc dels incendis forestals, i avui per avui, és una de les regions europees on el coneixement sobre els incendis forestals és més ampli. De manera resumida, els principals aspectes que cal tenir en compte són:

- El canvi d'usos del sòl amb l'abandonament de l'agricultura, la ramaderia i l'extracció de fusta i llenyes ha comportat un augment del combustible forestal, el que afavoreix incendis d'elevada intensitat que poden superar la capacitat dels mitjans d'extinció i mostrar comportaments inèdits fins i tot per la gent del territori. Tenim més bosc que mai, i això fa que tinguem incendis com no havíem tingut mai, o a llocs on no eren habituals fins ara.
- L'extinció dels incendis al bosc queda supeditada a la protecció de les persones i els béns. L'apropament del bosc a la trama urbana fa que els incendis s'abordin des d'una perspectiva de protecció civil. Potenciar les mesures preventives i la capacitat d'autoprotecció de les persones a les urbanitzacions i cases és fonamental.

- La informació que es té dels incendis ha evolucionat molt els darrers anys. Avui sabem quin tipus d'incendi podem tenir al nostre territori i com evolucionarà en cas que s'esdevingui. És important integrar aquest coneixement tant a la planificació forestal com al planejament urbanístic, a través dels plans de prevenció d'incendis forestals.
- Actuar sobre les càrregues de combustible és l'eina amb una millor relació cost-eficiència per evitar incendis destructius i catastròfics. Promoure les activitats agràries, especialment el pasturatge del sotabosc, permet tenir boscos i paisatges més resistents al foc. L'ús de cremes

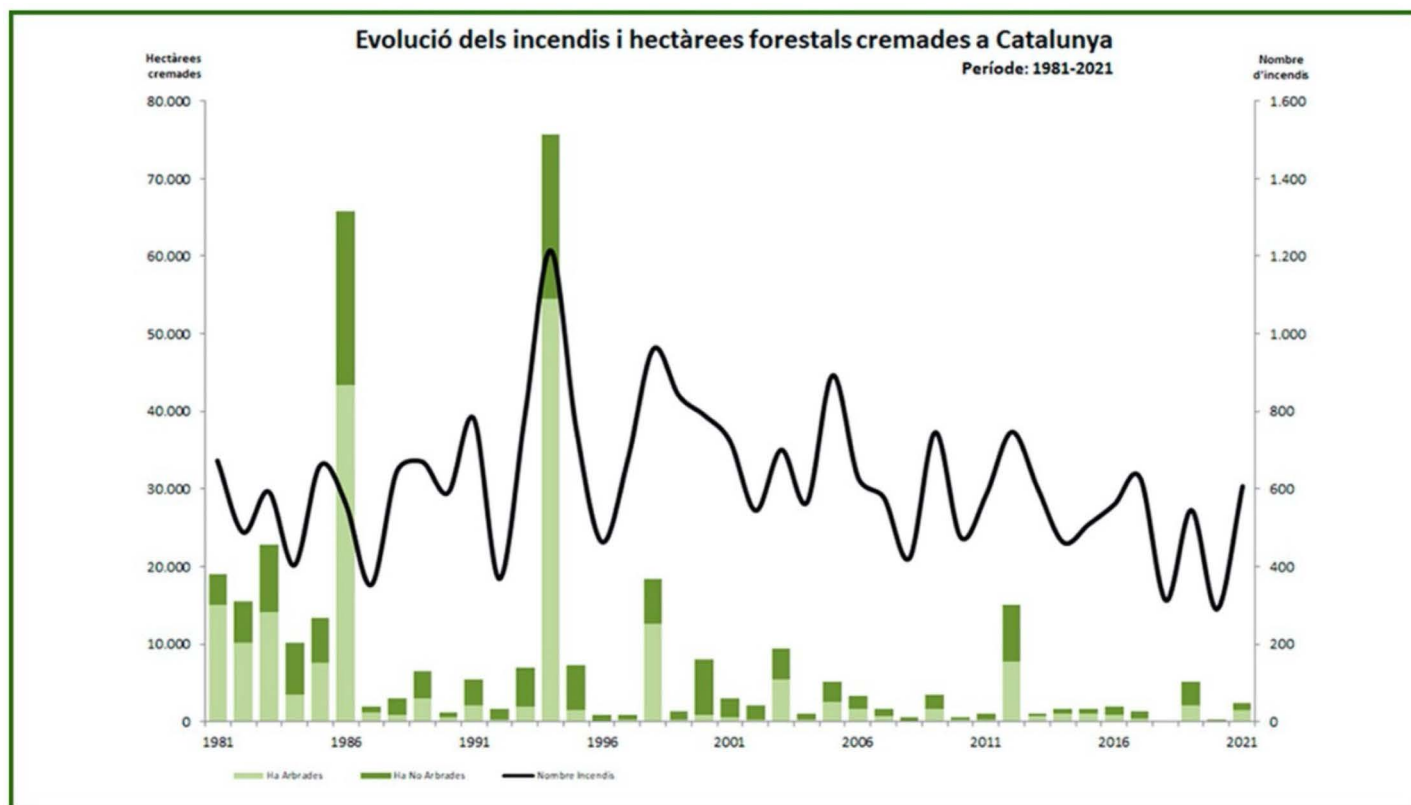
controlades també pot ser una eina per reduir combustible. Es tracta d'aconseguir boscos amb prou discontinuïtat vertical de combustible i estructures que evitin que, en cas de foc, aquest es pugui propagar per les capçades (els focs més intensos).

MÉS INFORMACIÓ:

Dades sobre els incendis forestals del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

[Per accedir-hi cliqueu aquí](#)

FONT:
Dades d'incendis,
del Departament d'Acció
Climàtica, Alimentació
i Agenda Rural

*Un dels incendis forestals
que han cremat centenars de
milers d'hectàrees a Catalunya.*

LA LEGISLACIÓ RELACIONADA AMB EL RISC D'INCENDIS I ACTIVITATS REGULADES

(Decret 64/1995, de 7 de març, pel qual s'estableixen mesures de prevenció d'incendis forestals)

NORMES D'APLICACIÓ GENERAL DURANT TOT L'ANY

Urbanitzacions: legislació corresponent (Decret 123/2005 de 14 de juny, de mesures de prevenció dels incendis forestals en les urbanitzacions sense continuïtat immediata amb la trama urbana, i Llei 5/2003, de 22 d'abril, de mesures de prevenció dels incendis forestals en les urbanitzacions sense continuïtat immediata amb la trama urbana).

Habitatges i explotacions agràries: legislació corresponent (Decret 241/1994, de 26 de juliol, sobre condicionants urbanístics i de protecció contra incendis en els edificis).

Instal·lacions de caràcter industrial i de serveis: legislació corresponent (Decret 241/1994, de 26 de juliol, sobre condicionants urbanístics i de protecció contra incendis en els edificis).

Línies elèctriques: legislació corresponent (Decret 268/1996, de 23 de juliol, pel qual s'estableixen mesures de tallada periòdica i selectiva de vegetació en la zona d'influència de les línies aèries de conducció elèctrica per a la prevenció d'incendis forestals i la seguretat de les instal·lacions).

Vies de comunicació: legislació corresponent (Decret 130/1998, de 12 de maig, pel qual s'estableixen mesures de prevenció d'incendis forestals en les àrees d'influència de carreteres).

Abocadors: han de disposar d'una zona de seguretat de 10 m a comptar des de la protecció perimetral, i a continuació, una zona de protecció de 25 m. Els municipis que s'indiquen a l'annex del Decret 64/1995, de 7 de març, han de disposar d'un mínim de dos hidrants amb una distància màxima de 400 m entre ells.

Àrees recreatives i àrees d'acampada: han de disposar al seu voltant d'una zona de protecció de 25 m. Els municipis que s'indiquen a l'annex del Decret 64/1995, de 7 de març, han de disposar d'una xarxa d'hidrants d'incendis situats al perímetre exterior de l'àrea recreativa o d'acampada, amb una distància màxima entre elles de 200 m, o bé d'una reserva d'aigua equivalent.

Cremes controlades: legislació corresponent (Ordre de 21 de juny de 1993, sobre cremes controlades en zones d'alta muntanya, modificada per l'Ordre MAH/120/2006, de 17 de març, per la qual es modifica l'Ordre de 21 de juny de 1993, sobre cremes controlades en zones d'alta muntanya, i Ordre MAB/174/2003, de 31 de març, per la qual s'amplien les comarques a les quals es poden fer cremes controlades a les zones de pasturatge d'alta muntanya i s'allarga el període de cremes).

Treballs de neteja i manteniment en zones de seguretat i de protecció: els treballs de neteja i manteniment de les zones de seguretat i protecció no es podran realitzar durant el període comprès entre el 15 de març i el 15 d'octubre.

Aprofitaments forestals: les capçades dels aprofitaments forestals que no siguin retirades s'hauran de trossejar o triturar i ser esteses a ran del sòl. En cap cas no es podran deixar dins d'una franja de 20 metres d'amplada a banda i banda dels camins.

Normes d'aplicació durant el període 15 de març-15 d'octubre: resta prohibit encendre foc (cremar rostolls, marges i restes d'aprofitaments forestals, agrícoles o de jardineria, per a activitats relacionades amb l'apicultura i focs d'esbarjo) dins els terrenys forestals i a la franja de 500 m que els envolta. Queda exclosa de la prohibició dintre de les àrees recreatives

i d'acampada i en parcel·les de les urbanitzacions la utilització dels fogons de gas i de barbacoes d'obra amb mataguspises. El Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (DAAM) podrà concedir autoritzacions per realitzar aquestes activitats dins aquest període.

Zones i períodes d'alt risc d'incendi: es declaren zones d'alt risc d'incendi forestal durant el període comprès entre el 15 de juny i el 15 de setembre, tots dos inclosos, les situades als termes municipals citats a l'annex del Decret 64/1995, de 7 de març. Durant aquest període i en aquestes zones, excepte autorització expressa i excepcional del director general del Medi Natural i Biodiversitat, no s'autoritzaran treballs que generin restes vegetals i quedaran en suspens les autoritzacions previstes.

Les entitats locals situades en zones d'alt risc d'incendi forestal han de disposar d'un pla de prevenció d'incendis forestals en els termes que estableix l'article 40 de la Llei 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya, el

qual s'ha d'incloure en el Pla d'Actuació Municipal, una vegada hagi estat homologat per la Comissió de Protecció Civil de Catalunya. En el cas que el territori de l'entitat local estigui situat dins del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), els plans de prevenció d'incendis forestals han d'adequar-se al contingut dels plans especials de protecció del medi natural i del paisatge a què fa referència l'article 8 del Decret 328/1992, de 14 de desembre.

Mesures extraordinàries: quan les circumstàncies meteorològiques siguin d'un risc extrem, el DAAM queda facultat per establir mesures extraordinàries. En aquests dies i zones resta prohibit:

- a) Encendre cap tipus de foc, inclosa la utilització de fogons de gas, barbacoes de qualsevol mena o similars i fumar.
- b) Realitzar qualsevol tipus d'aprofitament forestal.
- c) La circulació de persones i vehicles que no estiguin vinculats a la zona.
- d) L'acampada lliure.

La prevenció a escala regional i municipal

Segons l'article 33 de la Llei forestal, correspon al DAAM la planificació, coordinació i execució de les mesures i les accions que es realitzen per a la prevenció dels incendis forestals, en col·laboració amb els altres departaments de l'Administració, les entitats locals, les Agrupacions de Defensa Forestal (ADF) i els particulars. Pel que fa a la prevenció, a escala municipal es disposa de Plans de prevenció d'incendis forestals municipals (PPI), Plans de vigilància complementària contra incendis forestals (PVI) i dels Plans de prevenció per a urbanitzacions (PPU), mentre que els instruments en cas d'emergència són el Pla d'Actuació Municipal i comarcal (PAM), el Pla d'Evacuació d'Urbanitzacions (PEU) i els Plans d'Autoprotecció en cas d'incendi forestal (PAU).

MÉS INFORMACIÓ:

Sobre situacions de risc d'incendi forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Sobre la normativa d'incendis forestals.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Document sobre la Integració del risc de grans incendis forestals (GIF) en la gestió forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Pastoreo contra incendios. Propuesta de WWF España para adaptar el territorio al cambio climático.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

SABÍEU QUE...?

Hi ha persones, entitats i col·lectius que treballen desinteressadament amb l'objectiu de prevenir els incendis forestals. En trobem un exemple en el voluntariat forestal de les Agrupacions de Defensa Forestal (ADF), que tal com hem comentat en un capítol anterior, són entitats sense ànim de lucre formades per propietaris forestals, ajuntaments dels municipis del seu àmbit territorial, voluntaris i voluntàries i entitats municipals adherides segons conveni que tenen com a finalitat la prevenció i la lluita contra els incendis forestals.

Un altre cas és el de la Fundació Pau Costa, que es presenta com «una entitat global sense ànim de lucre que posa el focus en la prevenció i la gestió d'incendis forestals des de la perspectiva de l'ecologia del foc. Des del 2011, la Fundació treballa per facilitar la trobada entre investigadors, serveis d'emergència, administració pública, empresa privada i societat civil, amb la vocació de divulgar coneixement de la cultura del foc i fer tangibles projectes conjunts arreu del món». L'entitat proposa marcs formatius per empoderar organitzacions i capacitar professionals de l'àmbit de la prevenció i extinció d'incendis. I desenvolupa programes i accions que permetin l'intercanvi de coneixement i metodologies de treball entre organitzacions de l'àmbit dels incendis.

D'altra banda, des del Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC) es treballa en la gestió del risc d'incendi a partir d'una perspectiva integrada (planificació, governança i cultura del risc, ecologia del foc, cremes prescrites, regeneració post incendi...) per tal d'aconseguir boscos i paisatges més adaptats i resilients a la pertorbació.

MÉS INFORMACIÓ:

Agrupacions de defensa forestal.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Fundació Pau Costa.

Per accedir-hi
cliqueu aquí

Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC).

Per accedir-hi
cliqueu aquí

RISCOS ASSOCIATS ALS PROCESSOS EROSIUS I LES ALLAUS

Una de les funcions ambientals principals dels boscos de muntanya que formen part del Catàleg de forests d'utilitat pública és el control de l'erosió, pel fet de trobar-se a les capçaleres de les conques. Amb fortes pendents i règims pluviomètrics elevats amb episodis torrencials, la coberta arbrada és fonamental per prevenir esllavissades i despreniments. Al seu torn, a l'hivern els arbres ajuden a contenir el mantell nival i prevenir les allaus. Tant la construcció d'infraestructures com la planificació dels assentaments han de tenir en compte aquests riscos i prevenir els possibles efectes dels canvis en la coberta forestal.

EPISODIS METEOROLÒGICS EXTREMS (SEQUERA, VENTADES I NEVADES)

Sembla que els escenaris futurs de canvi climàtic apunten cap a un increment dels episodis meteorològics extrems. La sequera és inductora de molts altres fenòmens, entre els quals destaquen la dessecació de la vegetació i l'increment de la inflamabilitat de les plantes, la debilitat dels vegetals i l'increment de la vulnerabilitat enfront de plagues i malures.

Les nevades i ventades, alhora, són de mal preveure, atès que la seva distribució pot ser summament irregular. Els danys per nevades sembla que afecten més la muntanya baixa mediterrània, que disposa d'espècies com el pi blanc o el pi pinyer, amb una estructura de branques poc adaptada al pes de la neu, que

al ser prop de la costa és especialment humida i pesada. Aquest és un altre bon exemple que molts riscos sovint no van sols. És lògica la relació entre els arbres tombats, la vegetació morta dessecada, els accessos tallats i l'increment del risc d'incendi quan arriba l'estiu.

En tots els casos, tenir boscos ben estructurats, sanejats i amb una bona vitalitat els farà més resistents a la pertorbació, aspecte gens menyspreable donat que els danys que es produeixen sovint comporten una despesa extraordinària no sempre fàcil d'assumir per les administracions.

Les nevades i ventades són de mal preveure, tot i que el canvi climàtic apunta cap a un increment dels episodis meteorològics extrems.

LA VIABILITAT ECONÒMICA

El Pla General de Política Forestal (PGPF) 2014-2024, amb un àmbit d'aplicació constituït per la totalitat dels terrenys forestals de Catalunya, indica que els boscos de Catalunya són una font de beneficis socioeconòmics i ambientals que cal preservar, especialment, a partir d'una bona gestió forestal. Pel que fa a l'aprofitament sostenible dels recursos forestals i als àmbits a què es destina el pressupost mitjà anual del Pla amb relació als eixos estratègics, cal recordar que el PGPF fa referència a tota la cadena forestal, des del mateix material forestal de reproducció fins a la segona transformació industrial dels productes provinents dels boscos, des de la restauració dels terrenys degradats després de desastres naturals fins a l'obtenció dels beneficis i comercialització dels diferents productes forestals i serveis que produeixen les masses forestals. A continuació se n'extreuen alguns textos:

«L'aprofitament sostenible dels recursos forestals permet el manteniment d'un sector econòmic estratègic per al territori i garanteix la persistència dels boscos enfront de determinats riscos naturals com els incendis forestals. Per tant, entre els objectius de la política forestal hi ha d'haver la promoció de la gestió activa dels terrenys forestals com una necessitat per potenciar llurs funcions socioeconòmiques i ambientals i com a eina de millora per a la seva defensa enfront dels riscos naturals.»

A partir d'aquestes premisses, el PGPF fa incís en alguns reptes estratègics per als boscos: «la intensificació de la gestió, la gestió associada dels aprofitaments fusters, la tecnificació dels treballs forestals, la millora de l'accessibilitat a les zones productives mitjançant l'establiment d'una xarxa viària adequada que també faciliti l'extinció dels incendis i la diversificació de l'activitat forestal més enllà de l'aprofitament fuster d'acord amb la multifuncionalitat pròpia dels terrenys forestals».

«En relació amb els riscos naturals, el principal risc per als nostres boscos són els incendis forestals i, dins de les estratègies preventives enfront dels incendis, el disseny de les infraestructures de prevenció i les actuacions

sobre les càrregues de combustible que exerceixen els aprofitaments de fusta i biomassa forestal i la ramaderia extensiva són tasques clau per desenvolupar.»

«La necessitat de gestió s'impulsa mitjançant l'establiment d'un model econòmic viable, que garanteixi la rendibilitat dels treballs silvícoles i l'estabilitat del sector. En aquest sentit, la innovació, la transferència de tecnologia i la tecnificació dels processos productius del sector forestal són una eina bàsica, com ho és també la diversificació dels mercats, promovent els diferents usos industrials i donant sortida en el mercat energètic de la biomassa forestal per a les fustes de pitjor qualitat i llenyes i als subproductes dels processos industrials de transformació. Aquest aprofitament energètic dels boscos ha d'entendre's com l'inici del cicle de producció i com a complement viable als usos no energètics de la fusta, com poden ser els pals, els taulers, l'emalatge, etc., per facilitar-ne la mobilització cap a altres destins de més valor afegit.»

«Aquestes orientacions encaixen plenament en el concepte de bioeconomia, que és l'economia basada en la producció sostenible de recursos biològics renovables i la seva transformació, així com el flux de residus cap a productes biològics, biofuels i bioenergia com a alternativa a la forta dependència dels combustibles fòssils no renovables.»

«Dins de l'àmbit de la diversificació dels mercats, no s'ha d'oblidar la consolidació d'altres mercats estratègics de productes forestals secundaris a Catalunya com són el suro, els aprofitaments pastorals i el pinyó, que contribueixen, en algunes zones de manera significativa, a la renda del món rural.»

«Previsiblement, entre els efectes del canvi climàtic, es suma un increment de la freqüència d'episodis meteorològics extrems (nevades, ventades i sequeres), de forma que cal preveure les intervencions necessàries per afavorir la recuperació dels boscos afectats per catàstrofes i, conseqüentment, de les seves funcions, especialment la seva funció protectora des d'un punt de vista hidrològic i com a embornal de carboni.»

«Finalment, el bosc i els terrenys forestals en general representen una sèrie de recursos que van més enllà dels possibles aprofitaments fusters o altres aprofitaments econòmics de béns tangibles, de manera que el concepte de desenvolupament sostenible està intrínsecament relacionat amb el de conservació de la diversitat biològica. Catalunya, com a societat avançada, ha promogut en els darrers decennis un alt grau de protecció dels espais forestals mitjançant les declaracions de figures de protecció d'aquests, la conservació actual dels quals es fomenta a partir d'una gestió activa.»

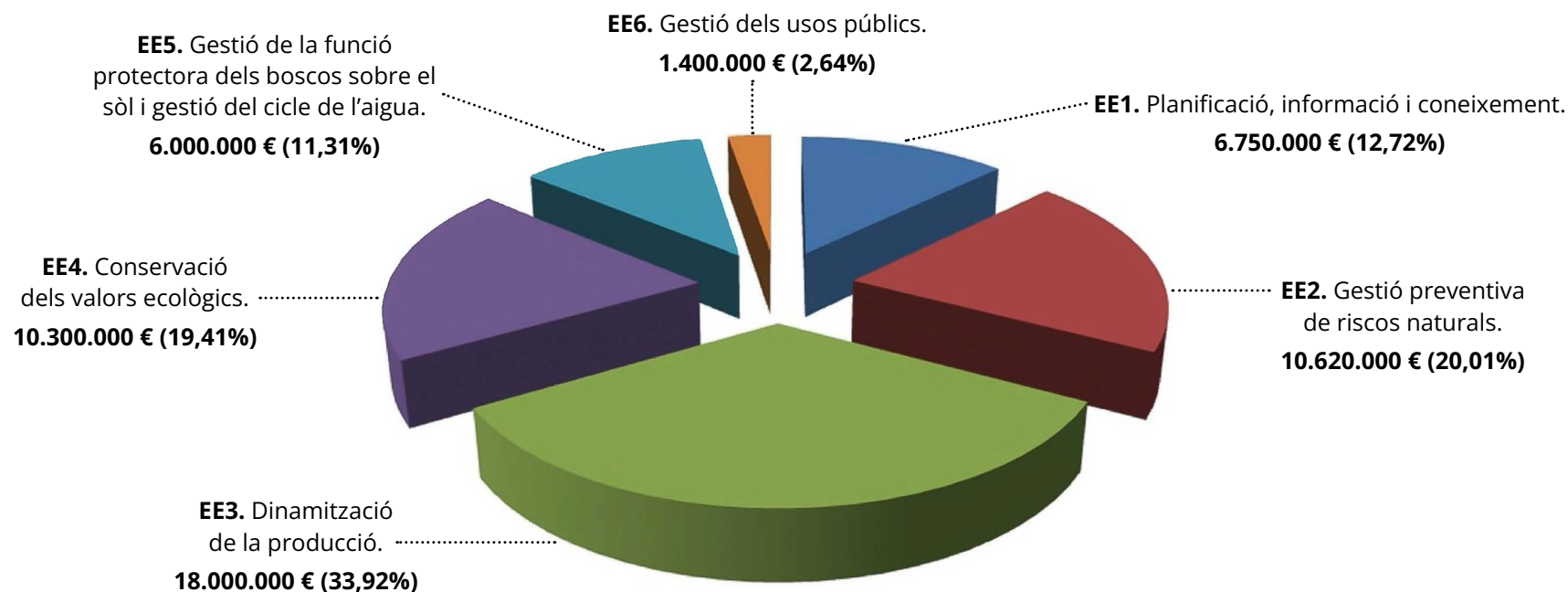
Cal indicar que el Pla General de Política Forestal (PGPF) conté les darreres dades quantitatives i qualitatives disponibles relatives als diferents aprofitaments dels recursos forestals, fet que permet apreciar la viabilitat econòmica de les forests.

MÉS INFORMACIÓ:

Per accedir-hi
cliqueu aquí

PRESSUPOST MITJÀ ANUAL DEL PLA GPF 2014-2024 PER EIXOS ESTRATÈGICS DEL PLA D'ACCIÓ

FONT: Pla General de Política Forestal 2014-2024.

RESUM DE LA DIAGNOSI DEL SECTOR FORESTAL CATALÀ

Un component important i fonamental de la diagnosi del sector forestal català és, sens dubte, l'econòmic. Hi ha una necessitat d'aportació externa de recursos econòmics, un finançament que possibiliti una gestió econòmica sostenible per tal de garantir el manteniment dels valors ecològics, econòmics i socials dels terrenys forestals.

Les rendibilitats que genera el sector van lligades a dos contingents eventuals o aleatoris: les polítiques de subvencions que hi ha en cada moment i les plusvàlues que es generen.

Ahora, el Pla d'Acció i Pressupost ha establert per assolir els seus objectius, com a compliment d'aquest pla, uns eixos estratègics i línies d'actuació determinades en diferents tipologies d'acció. Per una part, les accions operatives, programables (AP) i no programables (ANP) i, per l'altra, s'han definit accions de suport, que corresponen a l'àmbit de la Formació, Recerca i Transferència, així com també a la Comunicació i Divulgació.

MÉS INFORMACIÓ:

Pla General de Política Forestal 2014-2024.

Per accedir-hi
clicqueu aquí

NOTA: En el moment de tancament de l'edició d'aquest llibre hi havia vigent la consulta pública prèvia sobre el Projecte de Decret d'aprovació del Pla General de Política Forestal.

PER A MÉS INFORMACIÓ ACTUALITZADA:

Per accedir-hi
clicqueu aquí

LA GESTIÓ INTEGRADA: CONSERVAR I APROFITAR

Com hem anat comentant en els diversos capítols d'aquest llibre, una bona gestió sostenible i integrada de les forests dels pobles, dels seus recursos i dels aprofitaments que se'n deriven repercuteix en la salut i la viabilitat dels boscos, un fet indispensable amb vista al futur del nostre entorn.

Ja en l'obra *Breu història de les forests dels pobles*, a càrrec de Jacinto Bonales Cortés i editada per ELFOCAT, es mencionava, en relació amb els problemes actuals de les forests públiques dels ens locals, que «els principals problemes –i potencialitats, tot s'ha de dir– giren al voltant del model de gestió i de la sostenibilitat entre la necessària conservació per raons mediambientals i la també necessària explotació per raons socials, de titularitat i de la mateixa conservació de la forest. Una cosa està clara: l'abandó de la forest per al seu desenvolupament “natural” provoca tota una sèrie de problemes que afecten, fins i tot, la perdurabilitat mateixa del bosc. La gestió de la planificació per part de la Generalitat topa amb problemes tant respecte a la pèrdua de capacitat de decisió per part de veïnat i d'administració local, com amb l'impacte en els mitjans de comunicació per part de sectors conservacionistes de la societat sobre gairebé qualsevol actuació de neteja o aclarides. Però potser el principal problema és el de recuperar quotes de producció forestal –amb la consegüent “neteja” del bosc– en una societat comercialment globalitzada i de ramaderia industrialitzada. Als Pirineus l'alt cost d'explotació –per la superfície en pendent de les forests– i de comercialització –cost de transport– cap als mercats de transformació, i a les Terres de l'Ebre el perill constant i continu de destrucció per incendi forestal releguen aquestes àrees –reserves naturals de Catalunya– a una certa marginalitat agreujada per la manca d'agents socials, mirall de l'alt grau de despoblament. Malgrat tot, donar rendiment econòmic al temps que s'actua sobre una forest en expansió va trobant vies d'adaptació, com ho mostra l'increment de la seva explotació en forma de biocombustible agroforestal en la qual estan tenint un paper important les administracions locals com a promotores. I no hem d'oblidar, és clar, l'ecoturisme amb els necessaris mecanismes d'accessibilitat sostenible, que completen l'ús de la forest com a esquer revertint ingressos al món local per vies alternatives».

Tot model de gestió forestal planificada i sostenible dels boscos ha de poder compatibilitzar i conciliar les demandes de productes i serveis per part dels propietaris, de la població local i la societat, amb la provisió de les diferents funcions productives, ambientals i socials de les forests, i amb una visió de preservació d'aquests ecosistemes complexos vitals.

La gestió ha de tenir en compte aquest equilibri, ha de valorar els canvis que es produeixen a les forests, les incerteses vinculades a la seva condició i salut i les previsions de futur (per exemple, les relacionades amb els efectes del canvi climàtic); ha de perseguir el seu objectiu de conservació dels hàbitats, crucials per al manteniment de la biodiversitat... En aquest sentit, i atès que, segons l'informe «Estat de la Natura a Catalunya 2020», de l'OPNB, en tan sols deu anys (entre el 1997 i el 2008) hi ha hagut una tendència a la reducció de les superfícies ocupades pels hàbitats naturals, a Catalunya es duen a terme actuacions de conservació, restauració i control d'activitats concretes que contribueixen a mitigar aquesta pèrdua (protecció de determinats espais o espècies i plans de conservació de fauna i flora, projectes de restauració d'hàbitats o zones específiques, incloses les àrees d'interès geològic).

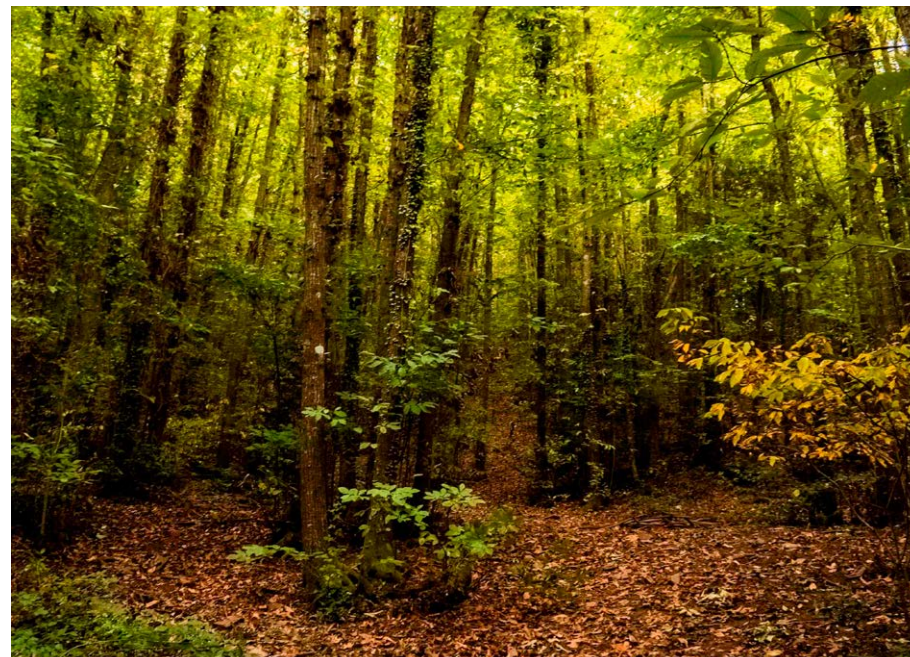
Present i futur de les forests propietat dels pobles

Però, sobretot, i en el cas de les forests de propietat dels pobles, per preveure totes aquestes variables, processos i objectius en relació amb la multifuncionalitat dels boscos és imprescindible la col·laboració i la implicació de tots els agents del sector i de personal forestal qualificat en la presa de decisions, d'un intercanvi permanent d'experiències, de debats per definir opcions silvícoles respectuoses amb el patrimoni forestal, de disposar d'eines i recursos...

Tenint en compte que moltes de les funcions de les forests es generen sense una compensació econòmica, la citada gestió té el repte de procurar que hi hagi una retribució satisfactòria amb referència a aquestes vessants de conservació i aprofitament dels recursos de les forests.

En l'àmbit ambiental, el retorn és més que evident. En l'àmbit social, més enllà de la possibilitat d'establir esquemes de pagaments per serveis ambientals, és necessari un millor coneixement d'aquests boscos perquè l'ús i el gaudi n'afavoreixin la preservació. I quant a la producció, cal millorar la valoració dels productes forestals i els béns que proporcionen les forests.

La planificació i gestió també ha de considerar les noves tendències relacionades amb la bioeconomia circular i els nous productes que reemplacen els procedents de matèries primeres fòssils i no renovables (CLT, biocombustibles agroforestals...), així com les darreres innovacions científiques i tecnològiques. I és que, amb previsió a les presents i noves funcions forestals, la preservació d'un bosc sa, vital i generador de riquesa serà la millor garantia per atendre futures demandes de la societat.

LA PERCEPCIÓ DEL BOSC

El territori forestal conforma el paisatge del nostre entorn i esdevé un dels principals actius de l'activitat humana en l'entorn rural. Així, activitats com ara els usos recreatius, el turisme, la cuina, la caça, la pesca, l'excursionisme... tenen com a suport directe els terrenys forestals. Aquest ús, més o menys intensiu de l'espai forestal, requereix la nostra atenció per tal que es faci de manera racional i sostenible, i amb respecte per la resta de valors i usos que comparteixen el mateix espai.

Valorem el paisatge com l'escenari on duem a terme totes aquestes activitats, però sovint en desconeixem les característiques. De la mateixa manera, cada cop és més evident la creixent sensibilitat social vers els temes ambientals i la conscienciació sobre la importància de cuidar els espais naturals i d'un entorn que ja pateix alteracions derivades del canvi climàtic. Davant d'aquesta tendència, un cop més, disposar de coneixements ens pot permetre sumar conjuntament a favor de la preservació dels espais i les forests.

Són moltes les iniciatives i propostes que tenim a l'abast per aprendre i descobrir més sobre els nostres boscos, sobre qui els cuida i gestiona, sobre quines accions es duen a terme per conservar-los, sobre els beneficis que tenen per a la societat i el benestar comú, i per al medi ambient, sobre els seus usos, els aprofitaments forestals i molts altres aspectes. Més enllà de la informació disponible a les pàgines web oficials, als punts d'informació, a les forests mateixes..., de les activitats que promouen (passejades i rutes guiades o temàtiques, senders educatius, xerrades, exposicions...) hi ha nombroses entitats i iniciatives per divulgar coneixement sobre els boscos: el Projecte Boscos de Muntanya, per exemple, organitza torns de voluntaris a forests públiques dels Pirineus per apropar la gent al bosc i donar a conèixer a través de les feines forestals la importància social, econòmica i ambiental dels boscos pel territori. A la pàgina web del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural es poden consultar infografies i vídeos destinats a la divulgació dels boscos, mentre que ELFOCAT, l'Associació d'Entitats Locals Propietàries Forestals a Catalunya,

edita i distribueix material divulgatiu i formatiu (guies de la fusta i biomassa, quadern sobre les forests de propietat local, tríptics, llibrets amb codis de bones pràctiques...) i duu a terme des de fa anys activitats com ara «Amics de les forests comunals», acció pedagògica que desenvolupa a les escoles. Partint d'informació sobre els boscos, els seus usos i beneficis o la seva titularitat, entre altres qüestions, es transmet a l'alumnat que, com a ciutadans del municipi, són propietaris de boscos comunals i que és necessari gestionar-los de manera sostenible. Així, es reflexiona sobre la protecció dels boscos, el seu aprofitament o la importància de mantenir-ne la biodiversitat per garantir-ne una òptima conservació. L'objectiu és facilitar un apropament i vincle amb les forests als infants, com a futurs usuaris i cuidadors dels boscos.

MÉS INFORMACIÓ:

www.projecteboscocat.cat

Per accedir-hi
clicqueu aquí

Divulgació dels Boscos

Per accedir-hi
clicqueu aquí

ELFOCAT

Per accedir-hi
clicqueu aquí

A photograph of a forest scene with tall, slender pine trees. The ground is covered in rocks and low-lying vegetation. The background is shrouded in a thick mist or fog, creating a sense of depth and atmosphere. The trees in the foreground are dark and silhouetted against the lighter, hazy background. A green rectangular box is positioned in the bottom left corner, containing white text.

*El paisatge és l'escenari del nostre entorn.
Cal respectar-ne els valors i tenir cura
dels usos que se'n fa per tal de preservar
els espais i les forests.*

La gestió de les forests dels pobles

.....

Olga Prat
Carles B. Gorbs

www.elfocat.cat

